KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

61

YIL: 6 ● NİSAN 1991 ● 4000 TL.

türk halkbiliminde fındık

bu sayıda: ● rasim şimşek ● muzaffer uyguner ● rıdvan dansuk ● bekir semerci ● duran yılmaz ● feriha altıok ● m. reşat sümerkan ● gülseren engin ● gültekin emre ● ahmet özer ● abidin dino ● mustafa duman ● recai atalay ● mehmet önalp ● şengül öymen gür ● gülçin üstüntaş ● ibrahim dizman ● seval esaslı ● gündoğdu sanımer ● adnan raşit günay ● eliseo diego (türkçesi: engin aşkın) ● bülent güldal ● haşim şahin ● tülay ferah ● sevgi eltan ● sıtkı salih gör ● nazım mutlu

KIYI'dan

● **Ahmet Selim Teymur**, Trabzon'un kültür ve sanatına çok yönlü emek vermiş bir sanatçıydı. En önemlisi dergimiz **Kıyı**'nın kurucusu ve ad babasıydı.

Her 3 Nisan onsuz geçen günlerimizin başlangıcıdır. Onsuz kalsak da gözü gibi sevdiği **Kıyı**'yı yayımlamaktaki tavrımız, onun dileğini de yerine getirmek açısından önem taşıyor.

Geçen yıl ölümünün 5. yıldönümünde görkemli bir şekilde andığımız bu değerli sanatçımızı, yakın dostları, değerli arkadaşları, eğitimci yazar **Rasim Şimşek**'le öğrenim yıllarından ölümüne değin bir dostluğu paylaştığı sevgili **Adnan Raşit Güney**'in kalemlerinden yeniden gündemde tutuyoruz.

Türk Musikisine, ömrünün en azından yarım yüzyılını severek veren değerli **Teymur**, bu alanda hazırladığı TÜRK MUSİKİSİ adlı kitabıyla da yıllardır yaptığı pratik çalışmalarına önemli bir yazılı kaynak bırakmıştır.

3 Nisan 1985 tarihinde aramızdan ayrılan kurucumuzun anısına içten saygılarımızı sunuyor, sözü **Rasim Şimşek** ve **Adnan Raşit Günay**'a bırakıyoruz.

● KIYI, bu sayısıyla 5. yılını bitirip 6. yayın yılına girmiş bulunuyor. Bu sayımızın ardında son dönemde koskoca 60 sayılık bir birikim var. Toplam beş yıllık bir süreçte, elimizden yettiğince yazınımıza emek veren nice sanatçının ürünlerine yer verdik. Görsel sanatlar alanında nice güzel yapıtları sayfalarımıza taşıdık. Toplam olarak 1961'den bugüne 112 sayılık bir birikim var ardımızda.

Okurlarımızı, dergimizi çevrelerinde tanıtmaya, aboneleri biten dostlarımızı abonelerini yenilemeye, bu yayın yılında da bizlere destek vermeye çağırıyoruz. Yurdun dört bir yanından, yurtdışından dergimize sahip çıkan, yazarlarımıza, okurlarımıza yeni yayın yılımız dolayısıyla içten teşekkürlerimizi, sevgi ve saygılarımızı sunuyoruz.

● Şiirimizin büyük ustası, **Cahit Külebi Trabzon**'daydı. **Trabzon Belediyesi**'nin düzenlediği **"Eğitim Laiklik ve Demokrasi"** konulu paneli yöneten saygıdeğer şairimizle uzun uzun söyleşme olanağı bulmaktan mutluyuz. Dergimiz Kıyı konusundaki görüşlerini dinlemekten sevinç duyduğumuz **Külebi**'nin şimdiye değin yayımladığı tüm kitaplarını yıllardır büyük bir özenle bir araya getiren **Arslan Pulathaneli** ile tanışıp görüşmesi bizler için de sevinç kaynağı oldu. **Külebi** Anadolu'nun bir kentinde, bir kitap sevdalısında karşısına çıkan tüm kitaplarını imzalamak inceliğinde bulundu.

Yıllar öncesinde geldiği **Trabzon**'da, yeniden bulunmaktan duyduğu sevinci dile getiren **Külebi**'yi, aramızda görmekten yaşadığımız mutluluk büyüktür.

● **Ömer Seyfettin Öykü Yarışması**

Gönen Belediyesi ve Gönen Kaplıcaları İşletmesi işbirliğiyle bu yıl ikincisi düzenlenen **Ömer Seyfettin Öykü Yarışması** sonuçlandı. Seçici kurulunu **Sami Karaören, Prof. Dr. Tahsin Yücel, Talip Apaydın, S. Kudret Aksal, Atilla Sav, Muzaffer Uyguner** ve **Gönen Belediye Başkanı Kaya Uzer**'in oluşturduğu yarışmada **Ali Balkız, "Yaşam Bir Anlar Toplamıdır"** adlı öyküyle birinci, **Zeliha Akçagüner "Bir Kardelendi O"** adlı öyküsüyle ikinci, **Ali Özçelebi** de **"Sis Farları"** adlı öyküsüyle üçüncü oldu. **Lütfiye Aydın, "Dünyanın En İyi Düşçüsü", Leyla Serpil "Bir An Önce"** ve **Rahmi Özen "Son Kurban"** adlı öyküleriyle Gönen Özel Ödülü'nü kazandılar.

● Ödüller

1991 yılı **Ceyhun Atuf Kansu** şiir ödülünü **Aşk Her Yerde** adlı kitabıyla **Ahmet Ada** kazandı.

Haldun Taner'in anısına oluşturulan **Haldun Taner Öykü Ödülü**'nün beşincisi bu yıl **Adnan Özyalçıner**'le **Nurten Ay** arasında paylaştırıldı. Ödül alan sanatçıları kutluyoruz.

● **"Atatürk'ün Trabzon Konuşmaları"** adlı kitap, **Karadeniz Teknik Üniversitesi** yayınları arasında çıktı. Öğretim görevlileri **Ahmet Can Ball** ile **Rasim Şimşek**'in hazırladığı kitap, **Atatürk**'ün 1924, 1930, 1937 yıllarında - üç kez - geldiği **Trabzon**'da yaşadığı günleri dile getiriyor.

Romancı ve öykücü **Burhan Günel**'in **"Cem Çocuk Kitapları"** dizisinde yeni bir romanı yayımlandı: **Penceredeki Çocuk**. 151 sayfalık romanın kapak ve iç desenleri **Nihat Örçal**'ın imzasını taşıyor. **Günel**'i başarısından dolayı kutluyoruz.

Elyazıları Yayıncılık dizisinde yayımlanan bir yeni kitap **Gültekin Emre**'nin. **"Düşkuyusu"** adını taşıyan kitap, **Gültekin Emre**'nin yayımlanan beşinci şiir kitabı.

● TRT Trabzon Radyosu prodüktörlerinden **Mustafa Davutoğlu**'nun hazırladığı **"Karadeniz'de Kültür ve Sanat"** programının 4 Mart 1991 günkü konuğu, dergimiz şairlerinden **Hasan Hüsnü Durgun**'du. **Durgun**, Anadolu Sanat Yayınları arasında çıkan ikinci şiir kitabı **"Ağıtsız Çığlık"** üzerine **Davutoğlu**'nun sorularını yanıtladı. Şiirlerinden örnekler sundu.

● **"Köy Enstitülerinin Yazılmayan Tarafları"** adlı yazı dizisi bu sayımızda sona eriyor. Yazının yazılmasında büyük emeği olan, bu kurumlara ömrünün en güzel yıllarını veren değerli eğitimci sevgili **Bekir Semercİ**'ye içten teşekkür ediyor; Köy Enstitülerinin 51. yıldönümünde o hareketin güzel insanlarına saygılar sunuyoruz.

● Mayıs sayımızda buluşmak dileğiyle, başarılar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş. Adına
M. Naci ÖZKAN

Yazı İşleri Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Müessese Müdürü : **Melih S. ERTÜZÜN**
Dizgi - Sayfa Düzeni : **İsmail FANDAKLI**
Film : **Halil İ. KALAYCI**
Montaj : **Ahmet ÖZKAN**
Kapak Düzeni : **M. Reşat SÜMERKAN**

Baskı: **Sakarya Matbaacılık** Kunduracılar Cad. No.: 42 / D
Tel.: (031) 172 32 - 191 59 Fax: (031) 191 59 61200 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 40.000 TL.**
Yurtdışı Abone : **40 DM**
Yazışma Adresi : **P.K. 183 - TRABZON**
Ederi : **4000 TL. (KDV Dahil)**
Aylık Dergi

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra, dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.
Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.
(P.K. 183) Kod No.: 61001 - TRABZON

ahmet selim teymur ve türk musikısi

● Rasim ŞİMŞEK

"Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta
Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta."

Güzel sanatlar içinde müziğin ayrı bir yeri var. **Müzik, duyarlığın dolaysız anlatımıdır; gerçeği özünden kavrar.** Schopenhauer'ın dediği gibi, "müzisyenin dile getirdiği şey, dünyanın en iç özü ve derin bilgeliktir."

Kimi düşünürlere göre ise **özgürlük'le düzen** kavramları **müzikte birleşip bütünleşir.** Müzik sanatçısı, üstün seziş gücüyle, en öteleri tarayıp aydınlatarak, düzenli / ölçülü yürüyüşüyle adım adım ereğine varır. Bu bakımdan bir toplumun yeniliklere uyum yeteneği ile uygarlık düzeyini, en iyi, müzik gösterir. Bunun için Atatürk, "Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikîde değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir." diyor.

Ancak sanatta, geçmişsiz gelecek olmaz. Özellikle eğitim açısından, **sanatın**, tarihin akışı içinde, bir **bütün olarak kavranması** gerekir. Yoksa, kişi, **beğeni** alanındaki gelişim aşamalarını açık seçik görerek ulusal varlığının bilincine eremez. Çünkü sanatın bütünlük içinde algılanmaması, yalnızca sanat ortamında değil, ulusal yaşamda da boşluklar yaratır...

Böyleyken, eski edebiyatımız için yapılmayan bir değerlendirme / uygulama, eski musikîmiz için yapıldı; bu musikî, "Bizans - Arap" kaynaklı olduğu, bizi anlatmadığı / anlatamayacağı gerekçesiyle okullarda program - dışı bırakıldı. Oysa bu musikînin ezgilerinde nice yüzyılın duyarlığı vardı; bizim evrenimizde yaşanmış zamanların sevgileri, coşkuları, özleyişleri, inanışları vardı; biz vardık... Nice özel yaşanmış zamanların gönül sevrüvenlerini dile getiren o ezgileri istesek de yok sayamazdık, saymamalıydık.

Gerçi dünya müzikte yeni bir çağa girmişti. Bu yeni çağda olabilmek için değişmemiz kaçınılmazdı. Ama "eski"yi bir yana bırakarak değil, **onun yaşayabilir yanlarını çağdaş değerlerle bütünleştirerek** yapmalıydık bunu. Yapmadık, yapamadık...

İşte bu durum, Arel ile Teymur gibi sanatsever aydınları, eski musikîyi yaşatma konusunda bireysel çabalara yöneltti. Böylece, **"eski müsikîmiz"** için bir tür **özel eğitim yolu** açılmış oldu.

Türk musikîsi ile gençlik / öğrencilik yıllarında ilgilenmeye başlayan Teymur, hukuk öğrenimi sırasında, hocası Hüseyin Sadeddin AREL (1880 - 1955, Türk besteci / Musikî bilgini)'in kişiliğinde bu musikîyi gerçek niteliği ile tanımayı başarır. Kendisi, Arel'in üzerindeki büyük etkisini şöyle belirtir:

".. O yıllarda (1947 - 1949), Türk Musikîsini tanımak için gösterdiğim çaba, elimdeki kitaplarla sonuç vermiyordu. Ancak, Arel'le karşılaşınca, önümde geniş ve kolay açılabilir ufuklar açılmıştı..."

Arel, Türk Musikîsini ele alışta öğrencisinin yolunu çizer. Bu yolda giderek kendini yetiştiren Teymur, yargıç olarak görev yaptığı yerlerde, Türk Musikîsi konusundaki bilgilerini çevresindekilere aktarmaya başlar. Böylece musikîde öğrencilikten öğreticilik aşamasına geçer. 60'lı yılların ortalarında kendisine, Trabzon / Fatih Eğitim Enstitüsü'nde "koro öğretmenliği" önerilir. Bunu sevinçle karşılar; çünkü bu görev, ona, Türk Musikîsi çalışmalarını sağlam bir temele oturtma olanağı verecektir. Gerçekten burada yaptığı "akademik" düzeydeki eğitim - öğretimle, Türk Musikîsi çalışmalarını ilk kez bir "ders notu"na dönüştürür. Türk Musikîsi öğretim görevliğini daha sonraki yıllarda TLYD ile KTÜ'de sürdüren Teymur, gerek eğitim - öğretim çalışmalarıyla gerekse türlü kaynakları tarayarak sözkonusu "ders notu"nu işleyip geliştirir... Böylece, dostlarının da özendirmesi ile, "Türk Musikîsi" adlı yapıtı yayıma hazır duruma gelir.

Türk Musikîsi, üç kitap olarak düzenlendi. **Türk Musikîsi 1** (1979)'da musikî ve Türk Musikîsi üzerine GENEL BİLGİLER, BASİT MAKAMLAR; **Türk Musikîsi 2** (1980)'de GÖÇÜRÜLMÜŞ (ŞED) MAKAMLAR; **Türk Musikîsi 3** '1981)'te BİRLEŞİK MAKAMLAR BÜYÜK USÛLLER ele alınmış ve bol örnekle incelenip işlenmiştir.

Teymur'un Türk Musikîsi çalışmalarında **sanatçı duyarlığı ile bilimsel düşünüşün bütünleştiği** görülmektedir. O, **musikî eğitimin** öncelikle sağlam bir **kültür işi** olduğunu biliyor; bunun için, yetiştirdiği gençlere eski musikînin notlarını öğretmekle yetinmiyor, yapısal özellikleri üzerine temel bilgiler de vermek istiyordu. Ortaya konan yapıt, bu düşüncenin ürünüdür.

Ahmet Selim Teymur, Türk Musikîsi 1'in "önsöz"üne "Hüseyin Sadeddin Arel'i ölmez kılan, Türk Musikîsini, özellikle yeni başlayanlara,kolay anlatılabilir biçimde ele almış olmasıdır bence." cümlesi ile başlıyor. Bizce bu yargı, Arel'in izinde giden Teymur için de geçerlidir: O da "Türk Musikîsi" adlı üç ciltlik yapıtıyla "zaman" engelini kolayca aşıp, kuşaktan kuşağa filizlenerek, sonsuza dek yaşayacaktır.●

değişik sevda şiirleri

● Muzaffer UYGUNER

Zeynel Beksaç, belirli bir süre içinde yazdığı şiirlerini **Çetrefil Sevda** adlı bir kitapta toplamış. Beksaç, "Bina bitmedi / onaracaklarım daha çok/ .. / Koşu bitmedi / Varılacak menziller çok" diyerek, şiirde bir sona varmanın kolay olmadığını belirtmektedir bir şiirinde. Bir şiirinde de "Türkçenle Yunus'a uzanır elin / O zaman gizi çözülür dilinin / Ve daha bir karışır dolarsın diline / Bunca âlemin" diyor. Beksaç'ın kitabına **Çetrefil Sevda** demesinin bir nedeni bu ve bu gibi dizelerinde ortaya çıkmaktadır. Onun şiirinde, Türk mutasavvıflarının yolunda olmanın, onların ardından giderek Tanrı sevgisini dile getirmenin gizi yatmaktadır. Başka bir şiirinde okuduğumuz "Yunus'ca dillenir / Yüreklenirim / Mevlânâ'ca çağırır / Evrenselleşirim" dizeleri de bu görüşümüzü pekiştirir. "Zaman Benden Özge Yolda" adlı şiirinin sonundaki "Ben yolumda / Zaman benden özge yolda" dizeleri, onun tasavvufa dönük görüşünün başka bir ifadesidir.

"Ayrım" adlı şiirinde, Yunus ve Mevlânâ yanında başkalarını da anar ve böylece daha geniş bir ufuktan sözeder: "Sen taht saklambacının gizini çözerken / Sazın gizine gönül bağlamışım ben / Pir Sultan demişim Âşık Ferki demişim / Karacaoğlan demişim Âşık Veysel demişim / Ve coşmuşum ırmağında türkünün" (s.56). Bu dizelerden sonraki başlığın ilk dizesinde ise "Dışgülüş değil içgülüş anahtarımdır benim" diyerek görüşünü belirginleştirmektedir. "Gurur Üstüne Eskizler" adlı şiirinin dördüncü bölümünde Mevlânâ'ya sevgisini açıkca dile getirmiştir. Bu şiirde, tam bir mutasavvıf ozan gibi bir kez daha çıkar karşımıza. Onun sevdasının çetrefilliği bundadır.

Bu tasavvuf anlayışı içinde insanın yerinin büyük olduğu da bilinmektedir elbette. İnsan için yaşam, yazgı, ölüm "Somuta çalan tek ortak" yandır. Beksaç bu gerçeği de bilmektedir, görmektedir. Ona göre yaşam "Yüz metrelik değil / Bir engelli atlamadır sonsuz". Doğanın değişmez yasası "direngen olmaya alışma"dır. Bu direngenlik içinde hesabı, kantarı bırakmak ve yol boyunca "insana insan gerek olduğunu bilmek zorunludur, "insan" için, gerçek insan için insan yeterlidir.

şiirler

ellerin

Rıdvan Dansuk

Annem
gibi inciltmeden
tarar
saçlarını
ellerin ne güzel deniz

Sinop

sanki

Karadeniz
sanki
o deli deniz
değil
Sinop'ta

Usul usul mırıldar
dizlerimin dibinde

16.7.1990

İnsan

Ak çocuk
kara çocuk
güldüler bana
kendilerine
gülünce

Hepsi bir
İnsan sevince

10.7.1990

Beksaç, yaşam içinde karamsarlığa gerek olmadığını söyler. Onun üzerinde durduğu umarsızlıklardır. Der ki bir şiirinde, "Başım üstünde kapkara bulutlar gezer / Ben gene de / Yarına umut gökkuşağını çizerim". Böylece, iyimser bir ortam içinde yaşamayı, bu yaşam yolunda yürümeyi kendine uygun görür.

Beksaç'ın şiirinin içeriği budur.

Beksaç'ın şiirinin biçiminde belirli bir ölçü, sürekli bir dize kurgusu, şiirselleştirme tutkusu yoktur. Söylemek istediğini en iyi nasıl belirtmek istiyorsa ve bunun için dizenin kuruluşu neyi gerektiriyorsa onu yapmaktadır. Bir bakıyorsunuz tek sözcükten oluşan dize ya da dizeler zinciri ile karşılaşıyorsunuz, bir de bakıyorsunuz upuzun bir dize çıkıveriyor karşınıza. Şiirin kalıplarında da belirli bir anlayışla bağlı değildir. Dörtlüklerden, beşliklerden ve daha başka sayıda dizelerden oluşan şiirler vardır kitapta. Bazan, aynı başlık altında, numaralanmış birimler biçiminde uzayan şiirler de vardır. Şiirlerinin başlıkları bazan bir sözcüktür, bazan yedi sekiz sözcük. Böylece, kalıplar içinde kalmadan, çetrefil dediği o tanrısal sevgisini, insancıl sevgisini şiirleştirmiştir.

Beksaç, ülkemizdeki dil değişimlerini yakından izlemekte ve yeni sözcükleri de ustaca kullanmaktadır. Sözcük seçiminde ve diziminde büyük çabalar harcadığı anlaşılmaktadır.●

---

*Zeynel Beksaç, **Çetrefil Sevda**, Şiirler, Tan Yayınları, Priştine (Yugoslavya) 1990 (İsteme: Priştine P.K. 199), 78 sayfa (Büyük boy).*

köy enstitüleri'nin yazılmayan tarafları /7

● Bekir SEMERCİ

Köy Enstitüleri'nde solculuk bizim zıpçıktı gericilerin çığlık atarak yazdığı gibi katı diktaya dayanan bir komünistlik istemi değildi. Bugünün görüntüsüyle sosyal demokrat bir düşünceydi. Aramızda en çok konuşulan adil bir toprak reformu, köylü, işçi, esnaf çocuklarının okutulmasıydı. Köylünün bir yıl boyunca binbir emekle, borçla, harçla kaldırdığı ürünü değeri alıp satacak kooperatifçiliği gerçekleştirmekti. Tefeci, komisyoncu sömürüsünden köylüyü kurtarmaktı. **Köy Enstitüleri**'ni ve köy okullarını karakaplı kitapları ezberleten okul yerine, tarlayı, bağı, bahçeyi, ormanlığı, arılığı, kümesi, ağılı, ahırı, mandırayı, santralı, işliği, yapı işlerini, denizi, gölü, yeraltı, yerüstü sularını birer derslik, birer işletme yapmaktı. Öğrencilere kişilik kazandıran üreticiliği, araştırmacılığı, sorumluluk duygusunu benimsetmekti. Öğrencilere insanı sömürmeyi değil, doğayı sömürmeyi öğretmekti. Yurt gezileriyle öğrencilere ülke sorunlarını kavratmaktı. Serbest kitap okutmaktı. Kitap tanıttırmaktı. Dergi çıkarttırmaktı. Müdüründen bulaşıkçısına değin eleştiriye alıştırmaktı. Yüzyıllarca horlanan, sömürülen, okumasız bırakılan köylüyü okutmaktı, kalkındırmaktı.

Enstitü öğrencilerini köylerdeki kadınlı erkekli imeceler gibi günlük üretimi artıran çalışmaya, yiyeceğini üretmeye, okulunu yapmaya, temizlemeye, sofrasını kurup kaldırmaya alıştırmaktı. Hafta sonlarında türkülü, oyunlu eğlence düzenleyen sınıfların gösterisiyle bütün öğrencileri eğlendirmekti. Köy kalkınmasını yalnız köyde mezarı olan öğretmene yüklememekti. Devletin teknik, ekonomik, kültürel ve sanat kuruluşlarını köy kalkınmasına yönlendirmekti. İşte çekinmeden dikile dikile söylüyorum, **Köy Enstitüleri**'ndeki solculuk bunlardı. Eski okullarla **Köy Enstitüleri** arasındaki ayrık da buydu.

Türkiye'de aşırı sağ ne denli **Köy Enstitüsü** karşıtı ise, aşırı sol da o denli karşıttı. Sağ, öteden beri köylüyü çeşitli yönlerden uyutmasını ve sömürmesini biliyordu. **Köy Enstitüleri** köylüyü okutunca sömürü sona erecekti. Bu yüzden saldırmıştı gericiler **Köy Enstitüleri**'ne: **"Komünist, dinsiz, fahişe yuvaları..."** diye.

Aşırı sol ise **Köy Enstitüleri**'nin eğitim yoluyla yapacağı köy kalkınmasına inanmıyordu: **"Bunların yaptıkları bir yamalıktır. Devrimi geciktirmekten başka bir marifetl yoktur..."** diyordu. Bunlardan birisi **Arifiye Köy Enstitüsü**'ne geldiğinde kendisine yaptıkları işleri gezdirip gösteren müdür **Süleyman Edip Balkır**'a şöyle der: **"Geml batıyor, sız kapı tokmaklarını parlatıyorsunuz."**

Köy Enstitülüler bu düşünceye karşıydı: **"Okumasız, insan haklarını bilmeyen kitleler devrim yapamaz"** diyorlardı.

Bir de **Çifteler Köy Enstitüsü**'ndeki kasıtlı komünistlik iftirasına değinelim: Evet bu tam bir iftira idi. 1943 yılında **Çifteler Köy Enstitüsü**'nün son sınıfında idim. Arkadaşlarımla beraber **Türkiye**'de çıkan dergilerden **Varlık, Ülkü, Gökbörü, Kültür, Yurt** ve **Dünya**'yı getirtip tarafsız bir görüşle okumaya özeniyorduk. İçimizde hiç kitap ve dergi okumayanlar da vardı. Bunlar çok kitap ve dergi okuyanlara düşmandı. Biz sınıfımızda el yazımızla bir de KÖYLÜ dergisi çıkarıyorduk. Okuma düşmanı olan arkadaşlarımız çok okuyanlarımızı şikâyet etmişler. Enstitümüze polis geldi. Okuduğumuz dergilerden **Gökbörü** dergisini aldı. Bu dergide **"Solcular ve Kızıllar"** diye bir yazı vardı. Buna göre sorguya (**Mustafa Buğday, Veli Demiröz, Bekir Semercl, Talip Apaydın, İhsan Arıkan, Mehmet Ünver, Azmi Erdoğan**) sorguya çekildik. Mahkemeye verildik, aklandık. Oysa **Gökbörü** dergisi ırkçı ve Turancı bir dergi idi. Bu olaya 1943 yılında **Çifteler Köy Enstitüsü** Müdürü olan **Rauf İnan, Bir Ömrün Öyküsü**; c.2 s.184'te şöyle değinir: **"Bu baskının bir başlangıç olduğunu hiç düşünmemiştik. Köy Enstitüleri'nè, sonra da eğitime, gelişmeye, aydınlığa düşmanlığın ilk girişimi imiş bu..."**

1945 - 1946 yıllarında **Yüksek Köy Enstitüsü** de **"komünist yuvası"** diye gericiler tarafından topa tutuldu. Burada ileri görüşlü öğrencilerce dergi çıkarma, kitap tanıtma, konferanslar düzenleme sürdürülüyordu. 1946 genel seçiminden önce **Tonguç** bizim sınıfla bir okul gölgesinde toplantı yaptı: **"İçinizde oy verecek arkadaşlar var. Köy Enstitüleri'ni, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu CHP çıkardı. Köylümüzün kalkınmasını istersenlz oylarınızı CHP'ye verin. Bu lkl kuruluşu lstemeyenler de CHP'den ayrıldı, DP'yi kurdu."** dedi.

Bu dönem partilerin seçim bildirileri ortalıkta fink atıyordu. DP'nin simgesi yukarı kalkmış bir eldi, **"yeter"** diyordu. Aşırı solun aklımda kalan bildirisinde de **"CHP militarist bir partidir. Onun elinden iktidarı almak çok güçtür. DP lse liberaldir. Oylarınızı DP'ye verin..."** deniyordu. Biz oylarımızı CHP'ye verdik. Karşıtlarımız da DP'ye verdiler. Bizce CHP seçim propagandasını iyi yapamamıştı. En büyük iki başarısını ağzına almaktan çekiniyordu. Bu başarının birincisi **Türkiye**'yi 2. Dünya savaşına sokmaması idi. İkincisi de dünya savaş içinde biribirini boğazlarken CHP Osmanlı'nın yüzyıllarca okumasız bıraktığı köylerimizde eğitim seferberliği başarısını sürdürüyordu. **Köy Enstitüleri** de yapıcı, yaratıcı bir eğitim seferberliği yürüttüğü için dünyaca alkışlanıyordu. Bu iki başarıya sahip çıkmayan CHP büyük bir yanılgıya düşmüştü.

Ben şimdi bütün **Köy Enstitüsü** karşıtlarına sesleniyorum. **Türk** tarihinde orduyu yenilemeye kalkan **Genç Osman**'ı öldürenler kimlerdi? Devleti yeniden düzenlemeye kalkan **Üçüncü Selim**'i öldürenler kimlerdi? Meşrutiyet anayasasını yapan, ilân eden **Mithat Paşa**ları boğduranlar kimlerdi? **Türkiye**'yi geri kalmış ülkeler arasına katanlar kimlerdi? Yurdumuz düşman çizmeleriyle çiğnenirken onu kurtarmaya çalışan **Mustafa Kemal**'in öldürülmesi için ferman çıkaranlar, fetva verenler kimlerdi? Lâik cumhuriyetçi **Mustafa Kemal**'e cumhuriyeti kurdurmamak için direnenler kimlerdendi? İşte **Köy Enstitücüler** bunları yapanların kimlerden olduklarını çok iyi bilenlerdir. Köylüyü kalkındıracak olan **Köy Enstitüleri**'ni, **Toprak Kanunu**'nu ortadan kaldıranları da çok iyi bilenlerdir. Hatta topraksız köylü ölünce 'işte ona toprak' diyenleri de bilenlerdir.

Hani gericilerce **Köy Enstitüleri**, komünist, fahişe, içkiciler, bilgisizler yuvasıydı. Ellerine geçince **Köy Enstitüleri**'ni ıslah edeceklerdi. 1946 seçiminde bu kurumlar ellerine geçti. Ne buldular dediklerinden? Her şeyini kendisi yapan, kendisi üreten, kendisini devlete yük olmadan besleyen, alnı ak insan yetiştiren **Köy Enstitüleri**'ni neden kapattınız? Niye köylüyü gene eskisi gibi hanyadan, Konya'dan habersiz bıraktınız? Kendi çocuklarınızı **Türkiye**'nin, dünyanın en gelişmiş okullarında okuturken, onlara, fizik, kimya, cebir, yabancı diller... öğrenimi yaptırırken, buralardan çıkan çocuklarını devletin en üst orunlarında görevlendirenler, köylü çocuklarını yalnız Kur'an kurslarıyla başbaşa bırakırken bunu nasıl vicdanlarına sığdırabiliyorlar? Yoksul köylünün okutulmaya, devlet yönetimine katılmaya, sömürüsüz bir yaşam sürmeye hakkı yok mu?

İnanıyoruz ki, **Türk Ordusu**'nu yenilemek için Yeniçeri kışlalarını topa tutan, matbaayı 300 yıl sonra da olsa yurda sokan, örümcek kafalıların yuvası olan medreseleri kapatıp üniversiteleri açan, saltanatı yıkıp cumhuriyeti ilân eden düşünce bir gün **Köy Enstitüleri**'ni de yeniden açacaktır.

Köy Enstitüleri'nin 51. kuruluş yılında **İsmet Paşa**'lara, **Hasan Âli**'lere, **Tonguç**'lara selâm olsun. Gelecek bizimledir.●

- BİTTİ -

ekmek ve ölü

● Duran YILMAZ

"Enginli yüksekli ovalarımız
Doğurmaz olaydı analarımız"

Üç aydan beri hastaydı baba. Tahta ve tuğlalardan yaptığı bir odalı gecekondusunun içinde yatıyordu. Hastalığa ve ölüme aldırdığı yoktu. Ölümünden sonra çocuklarının okuyamayacağını hatırladıkça hoplayıp kalkıyordu hasta yatağından. Hasta bedeni direnemiyor, yığılıp kalıyordu yatağın içinde. İşte o zaman bütün umutları sönüyor, yaşlı gözlerini yumarak uzun uzun soluyor, inliyor, bir süre sonra kımıldamadan toplanıp kalıyordu. Ama gür bıyıkları, oldukça iri kafası, dimdik kaşları hastalığa ve yaşamın bütün zorluklarına isyan etmişcesine duruyordu.

"Maşallah çok iyisin Ökkeş. Yeneceksin hastalığı. Geçmiş olsun," diyorlardı gelenler.

Ağrılara diş sıkarak gülümsüyor, babacan tavrını bırakmadan:

"Yeneceğim elbet. Ne sandınız beni. Kolay pes demem," diyordu.

Hastalığının ilk günlerinde sinsi ve belirsiz bir kırgınlık yayılmıştı bedenine. İri - kıyım babacan görünüşüyle 'kırgınlık değil mi, geçer' demişti. Çocuklarına harçlık biriktirdiği birkaç kuruşunu doktor parası etmek istemiyordu. Oysa birden yatağa düşmüş, bir daha kalkamamıştı. Gün geçtikçe yemekten, içmekten, uykudan kesildi. Ciğerini aralıksız buran, tırmalayan ağrı dalgaları geldikçe bağırmamak için dişlerini sıkıyordu. İşte o zaman bütün umutları sönüyor, çukura kaçan fersiz gözleriyle, ders çalışan çocuklarına bakıyor, bakıyor, sonra başını yorganın altına çekerek sessizce ağlıyordu. Bütün neşesi, umudu tükeniyordu. Ölümden çok üzüyordu onu çocuklarını gönlünce okutamadan uçup gitmek.

Atını sattı ilkin. Doktor parası ederek iyileşip çocuklarını dilediğince okutabilmek için. Doktor bir sürü ilaç, perhiz verdi. Babanın parasını aldı. Bütün işi parayı almakla bitiyormuşcasına arkasını döndüverdi babaya. Yeni müşterisini karşıladı.

"Doymuyorlar," dedi çıkarken doktorun tavrına kızan baba. "Hergün binlerce lira... Vergisi, algısı yok. Ekmek yerine para yeseler bitmez. Gene de doymuyorlar gözlerini toprak doyurasılar..."

Bütün ilaçları umutla tüketti. Ama hastalık gittikçe güçlenerek bedenini sarıyordu. Hiç ölmez bu herif, dediği kocası gözlerinin önünde eriyip bitiyordu Nazlı Kadın'ın.

Atsız kalan arabayı da sattılar bir gün. Az para etti. Paraları büyük oğlu Satılmış'a verdi Nazlı Kadın. Komşunun atarabasına bindirdi onu babasıyla. Ha bir umut, diyerek bir daha gönderdi doktora. Doktor, bildiği halde uzun süre soluttu, eliyle orasını burasını tıkladı, dinledi. Sonra kulaklığını boynunda sallayarak, kırmızı besili dudağını emerek düşündü. Yazdığı kâğıdı Satılmış'a uzatırken şöyle dedi:

"Doktor Mümin Bey'e selâmımı söyle, Filmi acil istiyorum."

Ökkeş, ölümcül iniltilerle oğlunun sırtına abandı. Merdivenlerden inerken soludu, öksürdü. Arabayla iki köşe ötedeki röntgen doktorunun kapısına geldiler. Durdu araba. Satılmış sıcağın altında gene sırtladı babasını. Merdivenlerden çıktı. Sıra bekleyen hastaların soru dolu bakışlarına aldırmadan, onbeş, onaltısında gösteren fıngır fıngır kıza doktorun mektubunu uzattı. Kız, babasının altında terleyen Satılmış'a baktı. Onun uzattığı mektubu aldı. Çalımla okudu. Sonra saçlarını geri atarak yaslandı. Ummadığı anda zengin oluveren insanların kibirliliğiyle konuştu mektubu geri uzatırken:

"Bekleyin efendim. Sıranız gelince çağırırız."

"Doktor Bey acil istedi efendim."

Kız, kibirli biçimde, Satılmış'ı küçümseyerek, alaylı bir sesle:

"Bu hastaların hepsinin doktorları da acil istemişler efendim. Anlaştık mı?" dedi.

Kendine lâyık görülen çıkıntı masasının üstünden arsız kadın resminin kapağını süslediği 'Aşk Sanatı' isimli kitabı aldı eline. Bekleyen hastaların ve sağlamların önünde okumaya başladı.

Satılmış içinden 'okuduğun kitap da kendine benziyor,' diyerek, sırtında babasıyla, röntgen yazılı odaya daldı. Loş odanın ortasında durdu. Teknisyenin kendisini azarlamasına fırsat vermeden:

"Saygılar doktor bey. İzinsiz girdiğim için özür dilerim. Doktor Suat Bey'in selâmı var. Babamın filmini hemen istiyor," dedi.

Kendisine doktor denmesinden gurur duyan teknisyen:

"Az bekle," dedi. "Bundan sonra babanı alayım."

Satılmış, el yordamıyla bulduğu tabureye oturdu. Babasını indirecek bir yer aradı. Bulamadı. Sırtında tuttu. İnleyip duran babasının nemli, sıcak soluğunu ensesinde duydukça ürperiyordu. Ölümün ağzındaydı babası. Bunu kesin biliyordu. Bir de, artık okuyamayacağını biliyordu. Halbuysa okumayı, okuduktan sonra, acı çeken insanlann yanında olmayı ne kadar istiyordu...

Teknisyen makinenin arasına sıkıştırdığı hastaya durmadan komut veriyordu:

"Solu." Adam soludu. Makine şakırdadı, sustu. "Soluma". Makine gene şakırdadı. Satılmış düşüncesinden sıyrıldı. Oda yoğun elektrik akımı sesiyle doldu. "Yana dön." Hasta hırıltıyla sordu:

"Bu yana mı?"

"Soluk al, tut ve soluma."

Makine düzenli sesler çıkardı. Kırmızı, sonra yeşil ışıklar yandı. Şırrak, diye noktalandı. Oda birden aydınlandı. Satılmış gözlerini kırparak ışığa alıştırdı.

"Geçmiş olsun, çık. Bekle. Biraz sonra filmini alırsın," dedi teknisyen hastaya. Sonra Satılmış'a "Soy babanı," dedi.

Satılmış babasını soydu. Onu bu kadar eriyip bitmiş görünce şaştı. Teknisyen aceleyle konuştu:

"'Getir. Çenesini şuraya daya. Kollarını şöyle tut. Tamam. Kıpırdatma. Soluk al deyince al ve soluma baba."

Bir yandan da çeşitli düğmelere dokunuyordu.

"Tamam öyle dur. Soluk al ve soluğunu verme."

Röntgen ışınları ayağının üstünde zor duran Ökkeş'in kanserli ciğerini taradı geçti.

"Tamam," dedi teknisyen. "Götür ve dışarıda bekle. Rapor yazılacak."

Satılmış babasını tahta kanepenin üstüne yatırdı. Ökkeş, üstüne uzandığı kanepenin sertliğinin verdiği sızılardan yakındı.

"Bu hastalardan alıyorsun bunca parayı. Ha biraz insana yakışır çinsinden al bu oturakları. Ühhü. Ciğerlerim. Sökülecek. Kırıldı kemiklerim... Ne olursun kurtar beni oğlum. Geçtim ilâçtan filan. Götür beni evime."

Yüzü aşağı kapandı. Ağlıyordu artık Ökkeş. Hep gülen, gülmeyi yaşamanın sırrı sayan, babacan Ökkeş ağlıyordu. Yıkılıp giden umutlarına ağıt tutuyordu. Kemikleri kalmış elinin sırtıyla gözlerini silerken oğluna baktı. Bu bakışla babasının, kendine bıraktığı sorumluluğu taşıyıp taşıyamayacağını ölçtüğünü anladı Satılmış. Ona güven veren bir biçimde gülümsedi. Babasının gür bıyıklarını Okşadı küçüklüğünden taşıyıp getirdiği bir alışkanlıkla.

"Korkma baba," dedi. "Anamı, kardeşlerimi ve seni çok iyi ba-

bahara durayım

Ferlha ALTIOK

Yüzünü karanlığıma ağdır
gözle
kendime varamam elyordamıyle
ve arınamam korkularımdan
yüzümü görmeyince

sesimi bilge rüzgârlardan al
dinle
anlatamaz beni bu dingin deniz
bu ıssız körfezdeki tutsak tekne

sözünü sıkı tut
bekle
bağ dikilmez baldıran üstüne
-kaç deprem artığı bir enkazım-
önce toprağımı temizleyip bahara durayım.

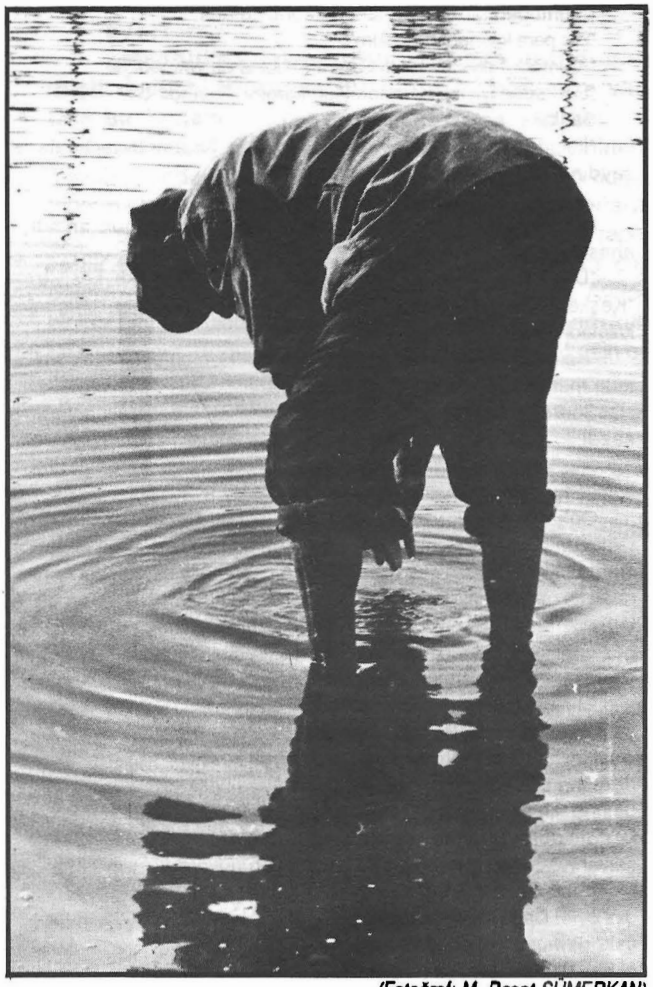

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

kacağım. Sen iyileşeceksin. Oturacaksın evde anamla. Ben çalışacağım. Sana tütün, gazete getireceğim her akşam. Kardeşlerimi okutacağım..."

Acıyla gülümsedi baba. Oğlunun elini okşadı. Kesik kesik konuştu:

"Sana güveniyorum. Hepinize güveniyorum. Ben yolcuyum oğul..."

Sonra gözlerini yumdu. İnleyerek büzüldü.

Teknisyen sarı bir zarfla filmi getirdi. Satılmış'a uzatırken:

"Dörtbin lira, lütfen," dedi.

Satılmış verdi parayı. Aldı babasının kanserli ciğerini. Açtı zarfı. Raporu okudu. Satılmış'ın bu davranışına içerleyen teknisyen söylendi:

"Reçetesini de yaz. Doktor parasından kurtulursun."

Satılmış aldırmadı teknisyenin alaylı sözlerine. Sonucu öğrenmek için yüzüne bakan babasının önüne çömeldi. Baba, oğlunun sırtına abanırken hıntıyla sordu:

"Derdim neymiş oğlum? Kurtulamayacağım değil mi?"

"Dilini anlayamadım baba. Tümör, yazıyor; habis, yazıyor..."

"Hep böyle yazarlar zaten doktor milleti. Bir türlü anlaşılmaz yazdıkları."

Satılmış, arabasıyla geldiği komşusunu göremedi bıraktığı yerde. 'Bir iş bulmuş, gitmiştir, ya gelir ya gelmez,' diye düşündü. Sırtında babasıyla doktorun yolunu tuttu. Sıcak iyice artmıştı ve Satılmış'ın bedeninden ter fışkırıyordu.

....

Parası ilacın tümünü almaya yetmedi. Eczacı kadın büyük bir özveride bulunuyormuşcasına:

"Yüz lira da bizim yardımımız olsun amcaya," dedi Satılmış'ın gözlerinin içine bakarak.

Satılmış ilaç kutularından birisini geri verdi usulca.

"Babam yardım almayı sevmez efendim," dedi. "Kendisi de yardım vermeyi sevmez."

Babasının ağırlığı altında terleyerek güçlükle yürüyen Satılmış'ın ardından küçümseyerek ve öfkeyle baktı eczacı kadın. Sonra yanında oturan kadına şöyle dedi:

"Açlıktan ağızları kokar. Gururu da elden bırakmazlar. Ahmaklar. Babası yardım almazmış!.. Ama fitili almış ciğerinden."

Yaz gününün kuru ve kavurucu sıcağı bastırmış, kentin bütün insanı gölgelere, evlere çekilmişti. Sokaklar kıpırtısız, durgundu. Ve asfalt, güneşten emdiği sıcağı kusuyordu. Satılmış babasının altında çevresine bakındı bir tanıdık arabacı görürüm umuduyla. Kimseyi göremedi. Babasını gecekondularına dek taşımak zorunda olduğunu anladı. Dinlene dinlene eve ulaşabileceğini düşündü ve yürüdü.

Gecekondunun berisinde karşıladı anası onu. Ter içinde, bitkindi Satılmış. Kocasını çekti aldı oğlunun sırtından.

"Çok yorulmuşsun oğlum. Neden bir atarabası tutmadın?" Oğlu karşılık vermeyince kocasına üzüldü: "Bitmiş tükenmiş Ökkeşim. Kuş gibi hafiflemiş. Sonumuz karanlık, karanlık sonumuz Ökkeş. Koyup gitme bizi."

Deri ve kemik kalmış Ökkeş'i yatağına yatırdılar. Çocukları çevresini sardı sessizce. Ana, kocasının başucuna oturdu, kocasının iniltilerini içine akıtarak uğrun uğrun ağlamaya başladı. Bir süre öylece kaldı. Sonra başını kaldırdı, bıyıkları yeni çıkmaya başlayan, oğlunun ter içindeki çocuksu yüzüne baktı. Boynu ince, omuzları daracık ve yorgun yüzü sapsarıydı. Dokunsan düşüverecek gibi soluyup duruyordu.

Üzüntüden tarazlanan sesiyle konuştu ana:

"Hiç para kalmadı mı oğlum?"

"Kalmadı," diye fısıldadı Satılmış. "İlaca da yetmedi de..."

"Sabahtan iyice doyurmamıştın karnını. Açsındır da."

Satılmış sustu. Yutkundu.

"İlacın yarısını almasaydın da. Parayla bir atarabası kiralasaydın."

.....

Sonra kadın oğlunun gözlerinin içine baktı. Oğul, anladı anasının sorusunu ve gözlerini yere indirerek onayladı.

"Demek o hayin hastalık," dedi kadın ağlamaklı sesiyle. "Keşke ilaçları almasaydın da... Evde ekmek de yoktu... Hiç mi kalmadı para?"

"Kalmadı," dedi Satılmış, içine gömüldükleri bu onulmaz durumun müthiş korkusunu yaşayan sesiyle.

Sonra, anasının durup durup kendine bakmasındaki anlamı sezdi.

"Korkma anacağım," diye fısıldadı. "Seni ve kardeşlerimi kötüye kul etmem. Tutarım babamın yerini."

Oğlunun küçük ve cılız elini tuttu anası. Usul usul okşadı. Oğlunun böyle konuşması bile onu yaşama bağlıyor, içine bir huzur getiriyordu. Bu küçük eller hangi işi başarabilir,ekmek parasını nasıl kazanabilirdi? Bu incecik körpe beden kırılır, ezilir erken gelen yükün altında, diye düşünüyordu kadın. Satılmış yaşla dolan gözlerini yere indirdi. Anasının içindeki korkuyu çok iyi anlıyordu; bir de bu işin üstesinden gelmek zorunda olduğunu.

"Direnirim anam," diye mırıldandı. "Lise ikideyim, çocuk değilim yani. Kasem etme. Bakarım hepinize de..."

Hasta babanın inliltileri geliyordu kesik kesik.

Orta sona giden Feride, yumrulaşmaya başlayan göğüslerinin üstüne ellerini bağlamış, anasıyla ağabeyini dinliyordu. Kuşku ve keder dolu yüzüne dökülmüştü saçları. Eskimiş basma şalvarından sarı tüylerle örtülü bacağı görünüyordu.

"Şalvarındaki yırtığı yama kızım," dedi kadın. "Koyverme kendini öyle. Daha ne kötü günler göreceğiz. Herkesin gözü bizde olacak, namusumuzda... Yoksulluk demek, itin köpeğin maskarası olmak demek. Arayanın soranın yok demek. Her güçlüğe hazır ol. Artık büyüdün..."

Feride boşuna kuytu bir yer aradı tek odanın içinde, şalvarını değiştirecek. Satılmış, kapıya çıktı, arkasını dönerek bacısına fırsat verdi.

Hasta baba, odaya çöken korkunç kederi gözleri kapalı izliyordu. Yaşamı boyunca evine yokluk, kıtlık çok gelmişti; ama kederi ve üzüntüyü sokmamıştı her şeyi hiçe sayan neşesiyle. Belli belirsiz bir mırıltıyla kendilerine ev ve ışık vermeyenlere ileniyordu. Gözlerini açınca karısının ve çocuklarının sözlerini anlamaya çalıştıklarını gördü. Ağzını açtı. Yumdu. Ellerini uzattı. Aylardır çalışmadığı halde ellerindeki nasırlar duruyordu. Dökülüp gitmemişlerdi. Sarı sarı kabarmışlardı. Onun söylemek istediğini anlamışlardı.

"Tamam baba," dedi Satılmış. "Çalışacağız elbette. Çalmayacağız ya. Sen evde duracaksın, biz çılışacağız."

Ökkeş, gözlerini yumdu. İnleyerek yanının üstüne döndü. Kesik kesik öksürdü. İnledi. Hızlı hızlı solumaya başladı. Sonra durgunlaştı. Kadın hıçkırarak ağladı. Kocasının iri kafasını, gür bıyıklarını okşadı. Bir yandan da gözlerinden dolu gibi dökülüyordu. Bir süre sonra çocukları da ağlamaya başladılar.

Aklını ilk başına toplayan ana oldu. Hıçkırıklarını göğsünde tutmaya çalışırken;

"Demek hastalığı oymuş ha?" dedi oğluna. "Almasaydın ilaçları. Kullanılmayacaktı nasıl olsa..."

"Yüzüne karşı yapamadım ana," diye fısıldadı Satılmış. "Elvermedi yüreğim. Bilmiyor hastalığını."

"Ah Ökkeşim ah! Ne yaparım ben seni şimdi? Ah Ökkeşim ah!"

"Kasem etme sen anam. İyi bakarım size. Babamı aratmam."

Oğlunun boynuna sarıldı anası. Öptü, ter ve gözyaşı ıslağı yüzünden.

"Ah oğlum ah. Ben ne yapayım şimdi? Ekmek de yoktu. Ah Ökkeşim ah! Ben ne yapayım şimdi?.." ●

— *anı* —

içimden bir ses...

● **Gülseren ENGİN**

Arsin'de işe başladığım ilk günün sabahıydı. Sabah erkenden temizlik için gelen Yusuf Efendi'ye yiyecek bir şeyler aldırdım ve mutfakta ayak üstü karnımı doyurdum. Mutfak, yemek hazırlamak için uygundu; ama kapkacak almam gerekiyordu. Bu işi hafta sonuna erteleyip sağlık ocağını dolaşmakla işe başladım. **Gülten Hemşire** ile **Ayşe Ebe** de yanımdaydılar. İş giysileri temiz ve ütülüydü; ama başlarında kepleri yoktu. Önce bu konuda uyardım onları, ardından iş yerinde örgü örmemelerini söyledim. Ocağa gelen hastalar, karşılarında örgü ören birini bulmamalıydı. Hastanın güvenini sarsan ufak; ama önemli ayrıntılardan biriydi bu.

Bekleme salonu hastayla dolmuştu. Hemen muayeneye başladım. Öğleye doğru odamın kapısı açıldı, içeri uzun boylu, takım elbiseli bir adam girdi. Selamsız sabahsız geçip karşıma oturdu. Ceketinin düğmeleri açık olduğundan, belindeki tabanca açık seçik görülüyordu.

- Siz kimsiniz? diye sordum.

- Ben Sağlık Memuru Niyazi.

- Güzel. Şu anda işim var. Bitince çağırırım ben sizi.

Bunu beklemiyordu herhalde. Şaşkın ve bozuk bir halde, homurdanarak çıktı odadan. Demek öteki doktoru korkutan adam buydu. Gerçekten doktorun evine ateş eden bu muydu acaba? Çok dikkatli olmam, korktuğumu belli etmemem gerekiyordu. Yoksa beni de parmağında oynatmaya kalkışabilirdi.

Muayeneler bittikten sonra haber gönderip çağırdım Sağlık Memurunu. Yine paldır küldür içeri girip karşıma oturdu ve bacakbacak üstüne attı. Davranışlarıyla beni önemsemediğini, amiri olarak görmediğini anlatmaya çalışıyordu. Onun gözünde okulu yeni bitirmiş bir acemi çaylaktım ben. Ayrıca kadındım. O ise yılların sağlık memuruydu. Deneyimliydi. Doktorlarla başa çıkmasını bilirdi. Yüzünden ve davranışlarından böyle anlıyordum. Bense pes etmemeğe kararlıydım. Bu Ocak benim sorumluluğuma verilmişti. En iyi nasıl hizmet verilecekse onu gerçekleştirmek istiyordum ve kimsenin bunu engellemesine izin vermeyecektim.

- Niyazi Bey, burası Resmi bir işyeri ve ben buranın amiriyim. Odama bir daha tabancayla girmeyin. Ayrıca işyerinde de tabanca taşımanız yasak, biliyorsunuz. Burada bir süre birlikte çalışacağız. Uyum içinde çalışmak ve iyi işler yapmak istiyorum. Ancak bunun için koyacağım kurallara uymanız şart.

- Sizden önceki Doktor Bey... diye söze başladı. Kısa süreli de olsa **Trabzon**'daki çalışmam bana şunu öğretmişti: Personel yeni gelen doktora öncekini çekiştirmeğe bayılıyor. Bu nedenle hemen sözünü kestim.

- Önceki Doktor beni hiç ilgilendirmez. Ben kendi kurallarımla çalışırım dedim. Sonra ekledim.

- Önce şunu söylemek istiyorum. Daha saygılı ve dikkatli davranmanız gerek. Odama ilk gelişinizde ve şimdi, kapıyı çalmadan girdiniz içeri. Sizin gibi deneyimli bir sağlık memuruna yakışmıyor bu. Üstelik iş gömleğinizi de giymemişsiniz.

Kıpkırmızı kesilip toparlandı. Benim gibi ufak tefek bir genç kızdan bu sözleri işiteceğini aklına bile getirmemiş olmalıydı. Bense bütün bunları çok sakin bir şekilde söylüyordum; ama sinirlerim yay gibi gerilmişti.

- Yarın bize bağlı köylere aşı ve muayene için gideceğiz. Şimdi gidebilirsiniz, dedim.

Birşeyler mırıldanıp çıktı dışarı.

Acaba yanlış mı davranmıştım. Böyle yapmakla adamın öfkesini üstüme çekmiş olmuyor muydum? Bilemiyordum; ancak içimden bir ses doğru davrandığımı söylüyordu. Nitekim ondan sonraki günler sağlık memuru ile hiç sürtüşmem olmadı.

O gün oldukça hareketli geçti. Öğleden sonra, iri yarı şişman bir adam, arkasında iki kişi ile odama girdi ve kendisini tanıttı.

- Ben bu ilçenin Belediye Reis Muavinliyim.

- Burun, ne istiyorsunuz?

- Bu, bizim hısım olur, diye eli ile arkadaki adamlardan birini gösterdi.

- Evet?

- İstanbul'da memurdur. Buraya tatile gelmişti. İzini bitti; ancak bu hafta düğünümüz var. Ona bir haftalık bir rapor veriver doktor hanım.

Adamın teklifsizliğine hem şaşırmış hem de sinirlenmiştim. Benden istediği usülsüz bir işti; ama o en doğal hakkını ister gibi teklifsizdi. Rapor konusu,doktorların başını sıklıkla ağrıtan bir konudur. Hastalık dışında da rapor verilir elbet; ama bu **"Sosyal gereklilik"** denilen çok önemli ve yaşamsal olaylar içindir. Düğün için değil. Ayrıca bir kez birine usülsüz rapor verdiniz mi bir daha yakanızı kurtaramazsınız. Bunu bildiğimden, rapor konusunda kesin bir tavır almak zorunluluğunu duyuyordum.

- Kusura bakmayın, hasta olmayana rapor vermemiz yasaktır.

- A!... Bak bu olmadı doktor hanım. Sen bizi daha tanımadın. Arsin'de bizim sözümüz geçer. Bizim bu isteğimizi kırmayacaksın. Hem sağlık müdürü de yakın tanışım olur...

Bu gözdağını anlamazlıktan geldim.

- O zaman gidin, sağlık müdürü versin raporu. Ben veremem. Kusura bakmayın, dedim.

Benden yüz bulamayınca homurdana homurdana gittiler. Ancak bu tip isteklerle tüm meslek yaşamım boyunca sık sık karşılaşmaktan kurtulamayacaktım.●

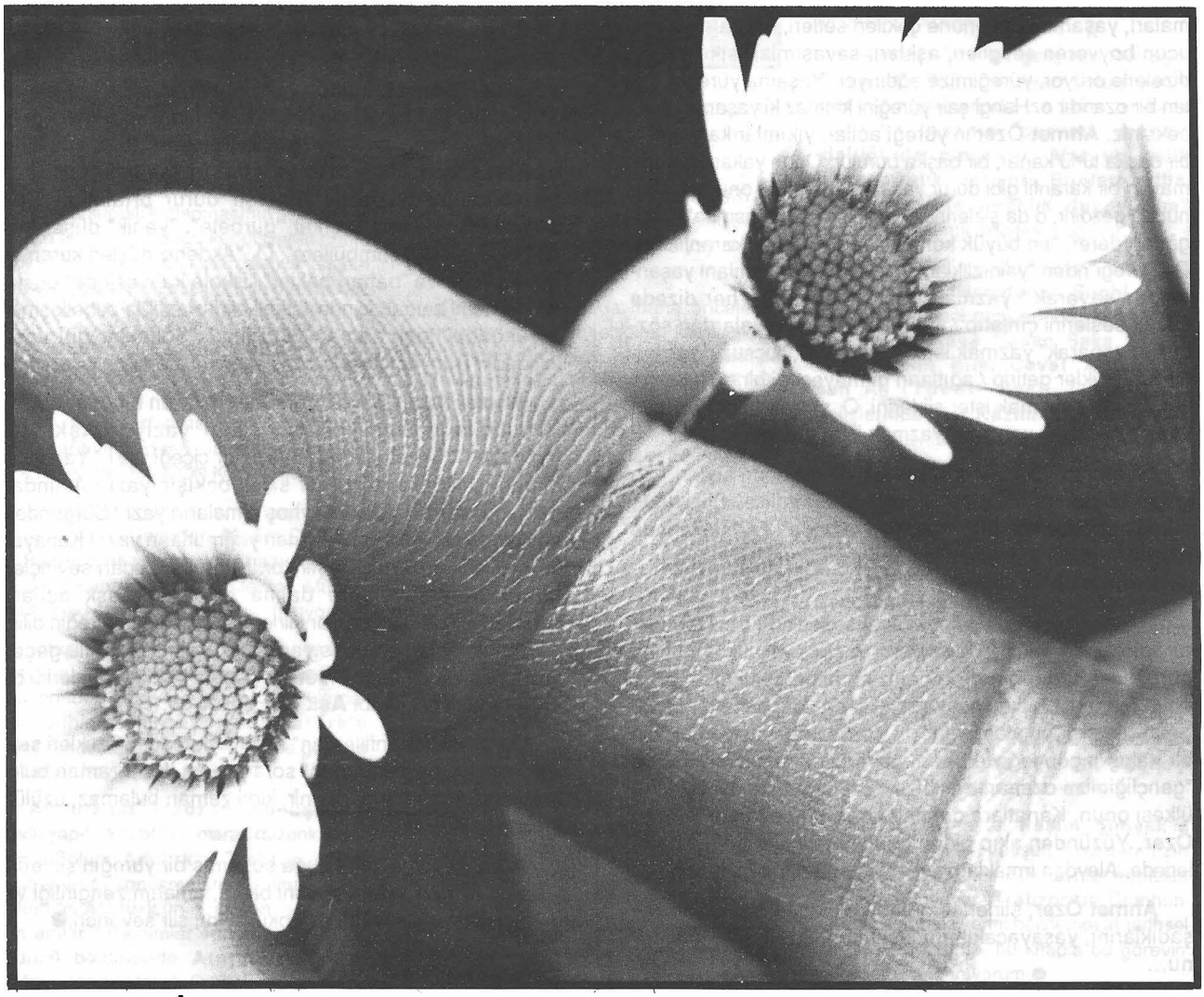

(Fotoğraf: M. Resat SÜMERKAN)

tarihin önündeki şiirler

● Gültekin EMRE

"Çiçekler"de "'bin bir nakış", "anlatsam çözülür dilim tarihin önünde / yüreğim yaban bir gül olur rüzgâra tutulmuş" diye dize düşürüyor **Ahmet Özer** yeni kitabı **Söyle Yüzüm Tanığımsın**'da. Kırılır içini yansıtan aynalar, neler kırılmıyor ki içimizde, nelerimizi kırmıyorlar ki!

Ahmet Özer, öteki üç kitabındaki - **Ayrı Beraberlikler** (1981), **Günle Dokunan** (1984, **Gecenin Kanayan Yerinden** (1987) - şiirsel duyarlığını, yaşam kaygısını, ülkenin uzayıp giden sorunlarını, insanların içlerindeki kırılmaları, yaşamımızın önüne çekilen setleri, kavgaları, ucuru ucun boyveren sevgileri, aşkları, savaşımları sıkı, özgün dizelerle örüyor, yüreğimize ağdırıyor. Yaşama yüreğini katan bir ozandır o. Hangi şair yüreğini katmaz ki yaşama, diyeceksiniz. **Ahmet Özer**'in yüreği acılar, yıkımlar karşısında bir başka türlü kanar, bir başka burulur. Onun yakasında solmayan bir karanfil gibi durur yaşamak hep, Şiir onu hep koynunda gezdirir, o da şiirlerini. O "dilin başak tarlasında"ki rüzgârları derer, "en büyük korkuyu yaşıyor"ken "karanlık"lar. O, "yüreği"nden "yalnızlıkları kovarak / ve yaşanılanı yaşanmamış sayarak." yazmak ister şiirlerini. O, "her dizede çocuk seslerini çınlatıp / menekşe ve papatyalardan sözcükler yaparak" yazmak ister şiirlerini. O, "uçsuz denizlerden mavilikler getirip / ağıtların girmeyeceği bir gökyüzünü kullanarak." yazmak ister şiirlerini. O, sevgilisinin "yüzünün atlasında ölümü yenerek" yazmak ister şiirlerini.

"zamanın yüreğinde"ki sevinci dokur onun şiirleri." insanın büyük serüvenine / tanık" bir şairdir o. Şiir, onun yüreğinde "doru bir taydır yürek ovasında". O, "saçlarında rüzgâr / yüzünde şiirler taşıyan / çılgın bir hayatın / kırlarında"n derler şiirlerini.

Onun yüzünde dalgalar kırılır, kar sesinde çiçekler uçurur, yüreğinde gülüşler, "sevgi bitmez / düş yaşatır." Onun da gurbetleri vardır, onun da denizleri biter, sesi yılları arar, onun ömrü de "bir yangın yeri"dir. O da "kaç bahara göğüs" germiştir, şiiri "bir atardamar"dır, "dizelerde" yaşıyordur "bin bir nakış"lı gömleğiyle. Acının aynasından seyreder o da "gençliğimize uzanan trenleri". Yüzüne tutulan bir aynadır ülkesi onun. Kanatlara desenler çizen bir ozandır **Ahmet Özer**. Yüzünden akıp giden günlerin şiirini damıtıyor şiirlerinde. Alevden ırmaklarda yıkanır hep onun şiiri, dizeleri.

Ahmet Özer, şiirlerine gömüyor acısını, sevincini, yaşadıklarını, yaşayacaklarını, aşkını, dostluklarını, umudunu...

★ ★ ★

Tarihin önünde başka şiirler de kanla, aşkla yazılıyor. Sevda yıkımları,ayrılıklar, yaz aşkları, özlemler, umutlar, birleşen eller, sevinçler, mutluluklar, yaz kırgınları, hüzünlerle çıkıp geliyor **Aşk Her Yerde**'de **Ahmet Ada**.

Ahmet Ada, öteki üç kitabındaki, - **Gün Doğsun Gül Üstüne** (1980), **Acıyla Akran** (1983), **Yaz Kırlangıcı Olsam** (1985) - şiirlerden farklı bir özle çıkıyor karşımıza **Aşk Her Yerde**'de. Yazı odak noktası alıp öyle oluşturuyor şiirlerini. Şiirleri, böylece, bir bütünlüğü,bir tema bütünlüğünü oluşturuyor. Yaz, yüreğe sığmayan aşklar, sevgiler... Sonra kırgınlıklar, hüzünler, karşılık görmeyen aşklar, yalnızlıklar, çekilen acılar... Onun yüreği "Ayrılığı iyi bilen bir gurbetçi gibi"dir. "hasreti" yaşamıştır o, güç bir iş gibi. "sessizce akıp" giden yazlara "Eyvah"lanır, "usuldan bir sonbahar hüznüyle" dolaşır durur ortalıkta, "Gün değmemiş yollardan" çıkar "gurbete", "yenik" düşer hep "Denizin sesine, sümbüllere", O, "Akdeniz düşleri kuran bir güvercin"dir ve "baharı bekler" "iskele kahvesinde" düşler içinde. Kimi zaman içinde "öfkeli bir karanfil"le cebelleşmek zorundadır, kimi zaman yürüdüğü "Sokaklar gül yası" içindedir. Dünyanın aşkla düzeleceğine inanır o.

Ahmet Ada, "Beyaz Türkü"ler çağıran bir ozandır. O, "umutlarla gelen" yazların şiirini yazıyor **Aşk Her Yerde**'de. "Hercai menekşe yazı, kır çiçeği yazı / Yan yana olmanın mutluca yazı / Bir sıcak bakışın yazı / Alnından öpmenin sevdalı yazı / Mayhoş elmaların yazı / Sürgündeki dostların yazı / Birdenbire dinen yağmurların yazı / Kanayan karanfillerin yazı"nı şiirleştiriyor. Yüreğinde uçarı sevinçler, meraklar; serüvenlere dalma heyecanı; aşk acıları, sancıları içinde oluşturuyor şiirlerini. Duyarlı bir yüreğin dilindekilerdir şiirlerden yansıyanlar. O, yalnızca mutlu geçen yazların şiirlerini değil, "mutsuz geçen" yazların şiirlerini de yazıyor yeni şiir kitabı **Aşk Her Yerde**'de.

O, "Yanık karanfillerden" sorar aşkını; o, "Kirpikleri sevdalı gençkız bakışlarından" sorar aşkını. Kimi zaman bulur aradığını, sorduğunu, sevinir, kimi zaman bulamaz, üzülür, kırılır.

Aşka, sevgiye, mutluluğa susamış bir yüreğin şiirlerini yazıyor **Ahmet Ada**; yepyeni bir dil, anlatım zenginliği ve çarpıcı dizelerle sevindiriyor okurlarını, şiir severleri.●

atatürk'ün trabzon konuşmaları

● Ahmet ÖZER

Kurtuluş Savaşımızın zaferle sonuçlanması, yeni yönetimin adının 'Cumhuriyet' olarak belirlenmesinden sonra, Atatürk, bu başarıları birlikte gerçekleştirdiği halkının arasında olmak, özellikle de yüzyıllardır sürdürülen sultanlık yönetiminin yerini cumhuriyete bırakmasıyla oluşabilecek tepkileri yerinde görmek amacıyla, 1924 yılında ilk kez yurt gezilerine çıkar. İlk gezi Büyük Zaferin yıldönümü nedeniyle Afyon'a düzenlenir.

Aynı yılın eylül ayında gerçekleştirilen gezilerden biri de **Trabzon**'a yapılır.

Atatürk'ün 15 Eylül 1924 tarihinde yaptığı geziyi, ikinci ve üçüncü gezileri izler. İlk gezisinde iki gün kaldığı **Trabzon**'a, 26 - 29 Kasım 1930 tarihleri arasında, ikinci bir gezi düzenlenir. **Atatürk**'ün **Trabzon**'a son gelişleri, ölümünden kısa bir süre öncesinde gerçekleştirilen 10 - 12 Haziran 1937 tarihleri arasında yapılan gezidir.

Atatürk'ün **Trabzon**'a ilkgeliş tarihi ölümünden kısa bir süre önce, (15 Eylül 1937), ATATÜRK GÜNÜ olarak kabul edilir. Bu günün sürekli kutlanmasının Trabzonlular için bir görev olduğu kendisine telgrafla bildirilir. Bu önemli gün kutlamaları bir dönem kesintiye uğrasa da son yıllarda düzenli olarak çeşitli etkinliklerle yürütülmektedir.

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Genel Yayınları arasında yayımlanan, 1990 tarihini taşıyan bir kitap elimizde: ATATÜRK'ÜN TRABZON KONUŞMALARI

89 sayfalık kitabı aynı üniversitenin Öğretim Görevlilerinden **Ahmet Can Ball** ile **Rasim Şimşek** yayıma hazırlamışlar. Kitabın **"sunuş"** bölümü Merkez Müdürü **Salih Zeki Uzuner**'in imzasını taşıyor.

Kitap kuşkusuz bu alanda önemli bir eksiği gideriyor. Tarihimizin önemli dönemlerinden kesitler veriyor. Özellikle çeşitli tarihlerde **Trabzon**'un **Atatürk**'e bakışının temelindeki coşkuyu dile getirme açısından hayli değer taşıyor.

Atatürk'ün Trabzon Konuşmaları adlı yapıt, dört bölüm olarak düzenlenmiş. Birinci Bölüm: **Atatürk**'ün **Trabzon** gezilerinde yaptığı konuşmalara ayrılmış. İkinci Bölümde **Atatürk**'ün **Trabzon** gezilerinden anılar / izlenimler sunuluyor. Kitabın üçüncü bölümünde **Atatürk**'ün ilk kez **Trabzon**'da açıkladığı Görüşler / Kararlar'a

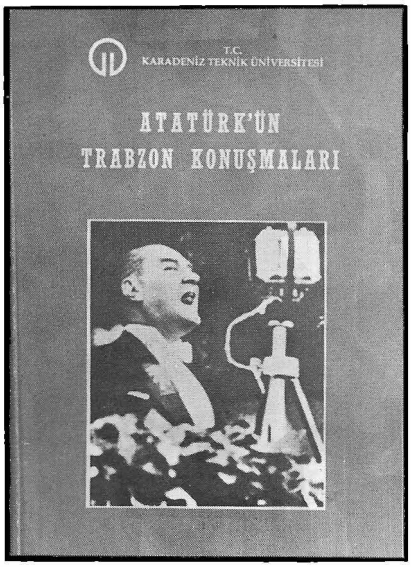

yer verilmiş. Son bölümde ise, **Atatürk**'ün **Trabzon** gezilerine ilişkin Ayrıntılar ele alınıyor.

Kitabı hazırlayanlar 1924'ten 1937'ye uzanan çizgide yaşanan nice gerçekliği dile getirirlerken dönemin çok yönlü yayınlarına el atmışlar.

Özellikle bu alanda, daha öncelerde çıkan yayınlar sözünü ettiğimiz kitaba giden yola ışık tutuyor. 1938 yılında **İstanbul**'da yayımlanan **BÜYÜK TARİH TRABZON'DA** ile **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu**'nun, **Mahmut Goloğlu**'nun **Trabzon**'da basılan kitapları, dönemin yerel gazeteleri, günümüze kalan önemli birer belge olarak kitapta yerini almış.

Atatürk'ün **Trabzon**'a ilk gelişlerinde Belediye Başkanı **Kazazzâde Hüseyin Efendi**'nin, düzenlenen törende yaptığı konuşmaya **Gazi**'nin verdiği yanıt, **Trabzon**'un tarihinde son derece önemli bir özellik taşıyor. Bu nutkun bir bölümünün buraya alınmasının yerinde olacağına inanıyorum:

"... Arkadaşlar, beş sene evvel ilk defa Samsun'a ayak bastığım zaman bana kuvvet-i kalp veren vatandaşlarımın ilk safında kahraman Trabzonluların bulunduğunu asla unutmayacağım. Sakarya mel-hame-i kübrasına üçüncü fırka ile yetişen Trabzon evlâtlarının meydan-ı muharebede gösterdikleri fedâkarlığın kıymetli hatırası dalma dımağımda menkuş kalacaktır..."

İlk gezisini, **Hamidiye**, ikinci gezisini **Ege** vapuru ile gerçekleştiren **Atatürk**, son gezisini **İzmir** varupu ile yapar.

Kitap bu üç gelişlerde **Atatürk**'ün gezi ve ziyaretlerinde halkla ilişkilerini dile getirir. **Trabzon Lisesi**'nde **"Milli Tarih Görüşü**'nü dile getirirken, dönemin öğretmen okulunda **"yeni nesil en büyük Cumhuriyetçilik dersini bugünkü muallimler hey'etinden ve onların yetiştirecekleri muallimlerden alacaktır."** sözünü, okulun anı defterine el-yazısıyla yazar, Halk Fırkasında halkına seslenir.

Gazi Paşa Caddesi'nin açılışı da bu ilk gezide gerçekleşir.

1930'da ikinci kez gelişinde Belediye, Türkocağı, Soğuksu ziyaret ettiği yerler olur. Son gelişlerinde ise tarihi bir karar vererek **"İnsanın serveti maneyi kişiliğinde olmalıdır. Mal ve mülk bana ağırlık veriyor. Bunları milletime vermekle ferahlık duyuyorum"** diyerek çiftliklerini milletine bağışlar.

İlk gelişlerinde eşi **Latife Hanımefendi, Hamdullah Suphi Bey - Kılıç Ali**... ikinci gelişlerinde, İçişleri Bakanı **Şükrü Kaya, Hasan Saka, Ruşen Eşref, Falih Rıfkı, Cevat Abbas, Hasan Ali (Yücel), Reşit Galip**... son gelişlerinde ise **Kâzım Orbay, Şükrü Kaya**... onunla birlikte **Trabzon**'a onur verirler.

Kitapta **Atatürk**'ün **Trabzon**'a yaptığı her üç geziyi yansıtan fotoğraflara da yer verilmiş. Ayrıca dönemin eğitim kurumları Lise, Erkek Öğretmen Okulu; Gazi Paşa Caddesi, Köşk, Üçüncü Genel Müfettişlik binalarını, o dönemde gösteren fotoğraflar kitaba konulmuş.

Son bölümde 16 sayfalık bir 'sözlük' yer alıyor. Kitapta yapılan alıntı yazıların dilini, günümüz insanına kolayca kavratmak amacıyla yazılarda geçen yabancı sözcüklere Türkçe anlamlar veriliyor.

Kitabı hazırlayan **Rasim Şimşek**'le **Ahmet Can Ball**'yi yetişen kuşaklarımızın eline derli - toplu önemli bir kaynak vermeleri açısından kutluyor, **Trabzon**'un Cumhuriyet sonrasındaki yerini belirlemenin tarihsel bir görev olduğuna, bu kitapla bu görevin başarıldığına inanıyorum.●

(Desen: Abidin DİNO)

atardamar

TÜRK HALKBİLİMİNDE FINDIK

İnsanoğlu, toplumsal yaşamını renkli ve hareketli kılabilmek için, çok yönlü arayışlar içine girmiştir.

Önce meyveyi dikmiş, ardından bu meyve ile yüreği arasına bir tel germiştir. Bu tel,telgrafın teli olmuş, üzerine kuşlar konmuş; sevgiler, coşkular, umutlar yeşertilmiş bu telle.

Nice meyveler, insan yaşamında çağlar boyu bir kültür odağı olmuştur. Nice bitkiler, tarihin derinliklerinden çok yönlü bir yaşamı damıtarak günümüze ulaşmışlardır. Zeytinin, cevizin, portakalın; tütünün, pamuğun, haşhaşın... nice türküsü yeşermiştir insanın dilinde.

Fındığın türküsü daha bir başka...

Bir zamanlar kâğıt paramızın üzerinde bile bir simge olmuş fındık.

Karadenizin, horonuyla, manisiyle, hamsisiyle bütünlük oluşturan ve halkbilimine başlıbaşına önemli bir kaynak olan fındığın, geçmişten günümüze serüveni, ilk kez derli - toplu bir şekilde Kıyı sayfalarından okurlarımıza sunuluyor.

İnsanoğlu yetiştirdiği bir meyveye nasıl gönül düşürmüş, onunla yaşamını nasıl özdeşleştirmiş okuyalım, görelim...

KIYI

Resim: Şefik Diren

türk halkbiliminde fındık

● Mustafa DUMAN

I. GİRİŞ

Fındık antik çağdan beri bilinen, yiyecek ve ilâç olarak kullanılan bir meyvadır. Fındık ağacı 3 - 4 m. boyunda, yaprakları yuvarlak, oval ya da yürek biçimindedir. Yapraklarının kenarı dişli, alt yüzeyleri de tüylüdür. Fındık çiçekleri bir evcikli, erkek çiçekleri tırtılsı püsküller, dişi çiçekleri de tomurcuklar şeklindedir. Fındık meyvalarının birkaç tanesi (beş - altıya kadar) bir arada bulunurlar. Meyvalar yeşil bir kabukla çevrelenmiştir. Buna culuf denir. Culuf, sert kabuklu fındık meyvasını barındırır. Fındıklar kuruyunca kabuk renkleri yeşilden kahverengine döner ve culuftan çıkarlar.

Fındık meyvası yaş ve kuru iken yağ, protein ve karbonhidrat bakımından zengin, yüksek kalorili bir yiyecektir. Fındıkta B_1, B_2, C ve E vitaminleri vardır.

Bir çok kaynaklar fındığın **Anadolu**'dan bütün dünyaya yayıldığını kabul ederler.(1) **Doğu** ve **Orta Karadeniz** bölgesi fındık için en elverişli iklime sahiptir. Özellikle **Ordu**, **Giresun** ve **Trabzon** illeri, eldeki belgelere göre, antik çağdan beri fındık yetiştirilen yerlerdir. Yunanlı tacirler **Trabzon** yöresinden aldıkları fındıkları batıya götürüp satarlardı. **Avrupa** ilk kez bu şekilde fındıkla tanışmıştı. Yunanlılar fındığa **pontus cevizi** anlamında **karia pontika** veya **nux pontica** derlerdi. Daha sonra **İspanya**, **İtalya** başta olmak üzere 30 - 40. enlem daireleri arasındaki memleketlerde fındık yetiştirilmeye başlanmıştır. **Asya**'da, özellikle **Çin**'de fındık yetiştirildiğine dair belgeler de mevcuttur.(2)

II. TÜRKÇE'DE FINDIK

Fındık sözcüğü **pontik** sözcüğünden **findik**, **funduk**, **fındık** biçiminde değişerek meydana gelmiştir. (3) Fındık sözcüğünün Farsçası **fonduk**, Arapçası **bunduk**, Latincesi **nux**, Almancası **haselnuss**, Fransızcası **noisette**, İngilizcesi **hazelnut**, Rumcası **leptokarion**, Ermenicesi **kaiin**, Tatarcası **çitlevük**, eski Yunancası **karia pontika**, yeni Yunancası **fundukl**dir.

Divan-ı Lügat-it Türk'te **fındık** sözcüğü karşılığı **kosık** sözcüğü veriliyor ve bu sözcüğün kadın adı olarak da kullanıldığı belirtiliyor. (4)

Türkçe Sözlük'te **fındık**, palamutgillerden, kuzey kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun en çok **Karadeniz** bölgesinde yetişen bir ağaççık ve bunun sert kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü (corylus avellana) olarak tanımlanıyor.(5) Dilimizde fındıkla ilgili diğer sözcükleri de şöyle sıralayabiliriz:(6)

Fındık altını Osmanlı devletinde kenarı fındık yaprağı şeklinde tırtıllı bir altın.

Fındık bitl: Kınkanatlılardan, fındık kurdu dediğimiz kurtçuğu dolayısı ile fındık ürününe zarar veren uzun gagalı böcek. (balanicus nucum)

Fındık biber: Küçük fakat acı biber.

Fındık cevizi: Küçük, kabuğu ince, üzeri pütürsüz ve beyazımsı bir çeşit ceviz.

Fındık faresi: Küçük bir sıçan. (mus musculus)

Fındıklık: Fındık tarlası.

Fındık kurdu: Fındık bitinin fındık içinde gelişen ve fındık meyvasına zarar veren kurtçuğu.

Fındık ocağı: Fındık ağaççıklarının topluca bulunduğu birim. Dört beş ağaççık bulunur.

Fındıkl: Fındık kabuğu rengi. Kahverenginin bir tonu.

Fındıklı: Küçük kareli yerli dokuma kumaş.

Fındık yuvası: Tombul ellerin üst yüzünde, parmak diplerinde görülen çukurluklar.

Yukarıdaki sözcüklerin dışında halk dilinde ve argoda kullanılan fındıkla ilgili sözler vardır. Bu sözcükleri de şöylece sıralayabiliriz:(7)

Fındık: Çiğe, çiye, çetvelük, çitlevük, kurşun tanesi, hileli zar, erkeklik bezi, atlarda bukağılıktan yukarıda kabarık hasıl olması, bozuk, çalınmış, kaçak otomobil.

Fındık biber: Aksi, inatçı çocuk.

Fındıkçı: Fındık satan kimse, cilveli, oynak kadın.

Fındık kafulu: Fındık ocağı. Daha çok yabani fındık için kullanılan bir sözcüktür.

Fındık kumuşu: Fındık meyvalarının dizildiği yeşil kabuk.

Fındık kancısı: Fındıkiçi.

Fındık dişi: Büyük azı dişi.

Fındık burun: Küçük burun.

Fındık culufu: Fındık meyvalarını tek tek saran yeşil kabuk.

Fındık kurdu: Ufak - tefek, fettan (kadın).

Fındık (bunduk) taşı: Fiske ile atılan küçük taş.

Kancoloys etmek: Fındık devşirme işi bittikten sonra dallarda kalan fındıkları arayıp bulmak ve doplamak.

Fındıklama: Hayvanların ayağında beliren ufak ur.

Fındık ateşi: Çubuğun ucundaki lüleye, tütünün yanması için konulan ateş.

Çotanak, Çötenek: Bir dalda yanyana üç - beş fındık.

Kavsul: Fındık kabuğu.

Kopall: Fındık kıran alet.

Kötmek: Kuru fındık kökü.

Kavsuk: Taze fındığın iç zarı.

Kanzlya: Fındık fabrikası.

Kelez: Çürük iç fındık.

Karamuk, karambuk: Bir fındık hastalığı.

Masdı: Sepet yapılmaya yarayan körpe fındık dalı.

Soğuleş: İçi boş fındık.

Pürçek: Fındık salkımı.
Tiftikâr: Fındık bahçesi.
Tirmit: Fındık mantarı.
Çeç etmek: Fındığı kabuğundan çıkarmak.
Çeç: Kabuğu çıkarılmış fındık, ceviz veya mısır.
Tekleme: Dalda tek tük kalan fındıklar.

III. ATASÖZLERİNDE FINDIK

Elin tavuğu ele kaz, fındığı da koz görünür.(8)
Elden öz, kızılağacından köz, fındık dalından saz olmaz.(9)
Fındıkçının şereflisi olmaz.
Fındıkçının terazisi olmaz.
Fındık demiş ki: "Şu dikenleri kesin de harmanı göreyim".

IV. DEYİMLERDE FINDIK

Fındıkçılık etmek: Cilveli, oynak olmak.
Fındık kırmak: Çapkınlık yapmak.
Fındık serpmek: Yeniçerilerin tüfekle ateş etmesi.
Fındık çubuğu gibi: Dümdüz ve uzun.
Fındık kabuğunu doldurmaz: Önemsiz.
Fındık fıstık parası: Çok az (para).
Emret fındık kabuğuna gireyim: Emret en zor işleri yapayım.(10)

V. TEKERLEMELERDE FINDIK

Fındık fıstık
Kadife yastık
Vallahi yenge
Ben dökmedim
Horoz döktü
Kız sen çık.(11)

Karga fındık getirdi
Sıçan yedi bitirdi.
Onu tuttu bir kedi
Miyav dedi av dedi.
Altı ay bir güz gitti
Müjde alfabe bitti.(12)

VI. NİNNİLERDE FINDIK

Tanrı Tanrı uludur
Sepet fındık doludur.
Bu Gedikkaya yoludur
Uyusunda büyüsün ninni.(13)

Ninni derim sallarım
Fındık harmanını kollarım
Oğlum uyusun da büyüsün
Gider babasını yollarım.(14)

Ağzı burnu fındık tanesi
Kırıp yiyesim gelir.
Gözleri üzüm tanesi
Alıp yiyesim gelir.
Suratı hırtız elması
Kesip yiyesim gelir.(15)

Ağlama yavrum fındıcak
Anan gelir şimdicek.
Uyusun da büyüsün ninni
Yaylalarda yürüsün ninni.

Ninni o... o... o üvele
Ninni düt dürü düt düvele.(16)

Karga fındık getirmiş
Fare yemiş bitirmiş.
O fareyi n'apmalı
Minareden atmalı.
Ninni yavrum ninni.(17)

VII. BİLMECELERDE FINDIK

Altı tahta üstü tahta
İçinde bir kuru Fatma.

•

Fini fiti içinde
Fini kutu içinde.

•

Bir ufacık mil taşı
İçinde var beyler aşı.

•

Dal üstünde kilitli sandık.

•

Tak tak taktan
Çık gel küpten
Arabacı Mahmut
Tekneci Bekir
Seleye sen gir
Sepete ben
Anasını sen al
Kızını ben.

•

Uyur uyur
Boynuzundan yumurtlar.

•

Findili fit
Bunu bilmeyen it.

•

Dal ucunda kırmızı gelin.

•

Altı mermer üstü mermer
İçerisinde buruşuk Ömer.

•

Cin kazanda aş pişer.

•

Benim bir sandığım var
Bir dilim ekmek alır.

•

Küçük güveç tatlı aş.

Yukarıdaki bilmecelerin karşılığı **fındık**tır.(18) Aşağıdaki bilmece ise karşılığı sözlerinin içinde olan özgün bir bilmecedir:
Kale kapısından sığmaz
Fındık kabuğuna sığar.(19)

VIII. MANİLERDE FINDIK

Halk edebiyatımızda, içinde fındık sözcüğü geçen veya fındıktan sözeden çok sayıda mani vardır. Bu manilerin meydana gelişini fındığın sevilerek yenilen bir meyva olmasının yanısıra bazı benzetmelerde kullanılmasına da bağlıyabiliriz. Halk arasında fındık kadar manilere konu olmuş çok az kavram vardır. Biz bu manilerden seçtiğimiz yirmi tanesini aşağıda veriyoruz.(20)

Fındık toplayan gelin
Fındık dalda kalmasın
Gel biraz konuşalım
Aklım sende kalmasın.

•

Görele, Tirebolu
Giresun'da konduğum
Bulancak, Ordu bilir
Kıymetini funduğun.

•

Ey fındığım fındığım
Dallarına konduğum
Ben sevdim de el aldı
Odur benim yandığım.

•

Eğdim fındık dalını
Gel deşure deşure
Ölmeden koydun beni
Menşure teneşure.

•

Ah fındığım fındığım
Dallarına konduğum
Vermedi seni bana
Sakalini yonduğum.

•

Fındık bahçelerinde
Miras oynarım miras
O kırmızı yanaktan
Eğil öpeyim biraz.

•

Fındığa kaga derim
Darılma şaka derim
Sen beni bastırırsan
Ben sana aga derim.

•

Kemençemin telleri
İbrişimdir ibrişim
Dişledim yanağını
Kırıldı fındık dişim.

Kestim fındık çubuğu
Vurdum oni karişa
Haçan türkü bilmezsın
Ne çıkarsın yarişa.

•

Oflanın bucağında
Siner kalkar kediler
Gelmiş girmiş koluma
Funduk kadar sebiler.

•

Aldınız kızımuzi
Funduk altınumuzi
Bir da siz verun bize
Kirman hatirumuzi.

•

Almişuk kızınuzi
Funduk çubuğu gibi
Bir daha verin bize
Eğleyin gönlümüzi.

•

Fındık dalında direk
Vay sana yanmış yürek
Sen nelere dayandın
Buna da dayan yürek.

•

Fındık dalında testi
Kemer belimi kesti.
Yine geldi aklıma
Askerdeki yan fesli.

•

Fındık fıstık olur mu
Ateş yastık olur mu
Sen orada ben burda
Böyle dostluk olur mu.

•

Fındık içi işlerim
Al yanaktan dişlerim
Eğer benim olursan
Saçların gümüşlerim.

•

Fındık kırdık iç ettim
Yaylalara göç ettim
Yarim senin yüzünden
Ben bu canı hiç ettim.

•

Fındık yaprağı yeşil
Döşür Eminem döşür
Bu akşam geleceğim
Şekerli kahve pişir.

•

Fındığı harman ettim
Derdimi ferman ettim
Hiç üzülme Fadimem
Efkârım derman ettim.

•

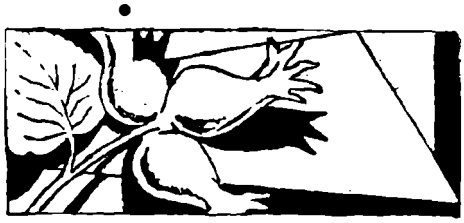

Orhan PEKER

Fındık dalda sararmış
Yaprakları kararmış
Yarim beni kaybetmiş
Bahçelerde ararmış.

IX. TÜRKÜLERDE FINDIK

Fındık sadece yetiştiği yöre olan **Doğu Karadeniz** bölgesi türkülerine değil, diğer yörelerimizin türkülerine de girmiştir. Bu arada **Türkçe** konuşulan **Kerkük** yöresi türkülerindede fındıktan sözedilir. Fındıklı türkülerden bazı örnekler veriyoruz:

BİR FINDIĞIN İÇİNİ

Birfındığın içini
Yar senden ayrı yemem
Dün akşam yari gördüm
Öldüğüme gam yemem,
Ninna aslanım ninna
Ninna güzelim ninna,
Giresun'da kayıklar
Kızlar fındık ayıklar
İhtiyara kız verme
Gece gündüz sayıklar.
Ninna aslanım ninna
Ninna güzelim ninna,
Giresun kayıkları
Hep geliyor kârından
Sevdim de alamadım
Ölüyom efkârımdan.
Ninna aslanım ninna
Ninna güzelim ninna.(21)

BAHÇEYE GEL BAHÇEYE

Bahçeye gel bahçeye
Kuru fındık bulursun
Alacaksan al beni
Sonra pişan olursun.
Hadi yavrum oymaktan
Yar gelir oynamaktan
Parmakları ağrımış
Zil çalıp oynamaktan,
Fındık dalda tekleme
Kız saçların ekleme
Gidiyorum Ordu'dan
Gelir diye bekleme.
Hadi yavrum oymaktan
Yar gelir oynamaktan
Parmakları ağrımış
Zil çalıp oynamaktan.(22)

DALDA FINDIK KALMASIN

Dalda fındık kalmasın
Başakçılar almasın
Eyi toplayın kızlar
Mal sahibi saymasın.
Aman aman fındığım
Çıtır çıtır kırdığım.
Dalda fındık tekleme
Derdime dert ekleme
Ben Ordu'dan gidiyom
Yar yolumu bekleme.
Aman aman fındığım
Çıtır çıtır kırdığım.(23)

BAŞIM AĞIRIYO DEMEYESİN

.....
Dişim ağırıyo demeyesin
Dişine kurban olayım
Yarın çarşıya varayım
Dişine fındık alayım
Başlık başına
Tarak saçına
Kara kaşına
Gözlük gözüne
Potra yüzüne
Koku burnuna
Fındık dişine
Beşli boynuna
.....(24)

FINDIK VE FISTIK PARMAĞIN

Fındık u fıstık parmağın
Al oluptı yanağın
Kimlerde rakı içtin
Gelipsen darmadağın.

Kaladan endim düze
Su bağladım nergize
Yedi yıl hizmet ettim
Bir kara kaşlı kıza.

Fındık u fıstık parmağın
Al oluptı yanağın
Kimlerde rakı içtin
Gelipsen darmadağın.

Kaladen enerem ben
Çağırsan dönerem ben
Kahrından kibrit oldum
Üfürsen yanaram ben.

Fındık u fıstık parmağın
Al oluptı yanağın
Kimlerde rakı içtin
Gelipsen darmadağın.

Kaleden atın beni
Dertliyem tutun beni
Koyın sapan taşına
Köy be köy atın beni.

Fındık u fıstık parmağın
Al oluptı yanağın
Kimlerde rakı içtin
Gelipsen darmadağın.(25)

YİNE YEŞİLLENDİ FINDIK DALLARI

Yine yeşillendi fındık dalları
Acep ne olacak yarin halları
Dalgalanıyor penbe şalvarı.

Kız allan pullan gel gel gel yanıma
O beyaz kolların dola boynuma.

Çeşme başında üç kız yanyana
İçlerinden biri gel dedi bana
Nur olsun seni doğuran ana.

Kız allan pullan gel gel gel yanıma
O beyaz kolların dola boynuma.

X. KANTOLARDA FINDIK

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, özellikle **İstanbul**'da, azınlık bayan sanatçıların söylediği, halkın severek dinlediği kantoların bazılarında fındıktan sözedilir. **Karadeniz**, **Trabzon** turnelerine çıkan kantocular da yörenin özelliklerini gözönüne alarak içinde fındık sözcüğü geçen veya fındıktan sözeden kantolar söylemişlerdir. **Kemal Peker İstanbul**'dan **Trabzon**'a gelen kantocu ve tiyatrocu grupların **Kostaki**'nin **Tuzluçeşme**'deki tiyatrosunda temsiller verdiklerini ve kantolar söylediklerini bildirip aşağıdaki kanto örneklerini yayımlamıştır:(26)

"Oy aman **fındık**
Ne de güzel kırdık
Ceviz içi badem
Şam fıstık."

"Yolda buldum bir **fındık**
Fındıklı yar fıstıklı yar
Aramızdan geçti de bir yar
Tombul fındığım şen fıstığım."

"Darılmaca yok yok
Sarılmaca çok çok
Sana fıstık yok yok
Bana **fındıkçı** çok çok."

"Aslan yavrum kız senin adın Hediye
Şalvar giyinmiş endazesi on yediye
Fındık, fıstık aldım sana ye diye
Fındıkçı yarim kız senin adın Hediye."

İstanbul'da devrin en çok tutunan kantolarından biri de:

"Bana derler **fındık kurdu**
Çok aşıklar hapı yuttu" diye başlıyan kantoydu.

XI. TÜRK HALK ŞİİRİNDE FINDIK

Ispartalı halk şairi **Seyranî** bundan yaklaşık 150 yıl önce yazdığı bir seyahat destanında **Karadeniz Bölgesi**'ndeki kentleri tanıtırken **fındık**tan sözeder. Bu güzel destanın **Samsun**'dan **Trabzon**'a kadar sıralanan yerleşme bölgelerini anlatan bölümü şöyle:

".....

Horon: Orhan PEKER

Samsun, Ünye, Fatsa vezir sancağı
Mevc urur deryası her seher çağı
Ordu semti gemiciler yatağı
Gayet alâ gördüm Vona Limanı.

Ordu'da eğlendik on saat kadar
İnsanı hoş amma suyu çok akar
Yaz günü serçeyi sıtmalar tutar
Varanlara vermez aman zamanı.

Andan Giresun'a düş olduk yolcu
Fındığı ol yerin ziyade bolca
Çekilmiş kalesi yüceden yüce
Arşa doğru çıkmış burcu eyvane.
Vardık Tirebol'a sular alâdır
Kavgası hiç eksik olmaz kaledir
Misafire hor bakarlar belâdır
Birbirine savururlar harmanı.

Andan binip biz yolumuzu seçtik
Espiasa bellerin yel gibi geçtik
Büyükliman Balat Suyu'ndan içtik
Gayet leziz olur ol yerin nani.

Gördük Trabzon bir güzel serhat
Ne güzel şehirdir paytahtı berat
Valisi bir Şatırzade ağa zat
Trabuzon hanedanı, hemşani.

....."(27)

Trabzonlu halk şairi **Baba Salim** bir şiirinde **Trabzon**'un tanınmış kişilerine **"Nevruziye"** armağanlarını dağıtırken bazılarına da fındık verir. Şiirde adı geçmeyen **"Mütehassıs"** tahminlerimize göre fındık konusundaki iki kitap ve bir çok yazılar yazan **Kemal Peker**'dir:

"Mütehassısına bir çuval **fındık**
Altın saat versem o da azıcık
Bayramzade'ye ben ne versem lâyık
Ketmedüp hakkını girme vebale."(28)

Aşık Veysel de bir yemek destanında yemekleri ve yiyecekleri anlatırken **fındık**tan da sözeder:

"Adana'da biter pamuk
Geze geze hep usandık
Trabzon'da çoktur **fındık**
Yesem amma yesem amma."(29)

Günümüz halk şairlerinden **Mahzuni** bir şiirinin sonunda şöyle der:

"Mahzuni'yim bir anadan doğmadım
Aşkımdan gayrıya boyun eğmedim
Koskocaman bir dünyaya sığmadım
Bir **fındık** içine sığmış gibiyim."(30)

Eski **İstanbul**'da Ramazan gecelerinde bekçi ve Ramazan davulcularının söyledikleri destanlardan Fasl - Meyva Destanında de fındıktan söz eden bir dörtlük vardır:

"Sevilmez mi taze fındık
Taze ceviz ile fıstık
Meyveleri tekmil ettik
Biz de lütfunuza kaldık."(31)

Trabzon - Çaykaralı köy şairi **Sabri Bakkaloğlu** 1968 yılında yazdığı bir şiirinde çocukluk günlerini, o günlerde oynadığı oyunları anlatırken yaylalarda oynanan çelik - çomak oyunundan da sözeder; değnek ve çeliklerin fındık ağacından yapıldığını söyler:

"Simarlara yakındı yaylâdaki
evumuz
Oynarken duyulurdi her taraftan
sesumuz
Funduk ağac Indandi çelik ve
değneğumuz
Hayalimizde oyun uykulara
dalarken."(32)

XII. FIKRALARDA FINDIK SAĞDAN FINDIK SAY

"Hani fi tarihinde bir yüzbaşı başıbozukları teslim alırken deniz komutanlığına ayrılacak olanları seçmek için bağırmış:

- Karadenizliler bir adım ileriye.

Başıbozuklarda hiç hareket yok. Yüzbaşı bir daha seslenmiş. Gene hiç kımıldayan yok. Halbuki başıbozukların çoğunun Karadenizli olduğu da meydanda.

Yalnız deniz hizmeti ötekinin tam iki misli uzun sürüyor. Trabzon ağzını çok iyi bilen yüzbaşı şeytanın bile aklına gelmeyen bir çareye başvuruyor:

Orhan PEKER

- Sağdan fındık say.

Başıbozuklar başlıyorlar:

- Fındık
- Fındık
- Fındıh
- Finduk
- Funduk.

Akıllı yüzbaşı hiç sıkıntıya girmeden **fınduk**'larla, **funduk**'ları bir adım ileriye çıkartarak seçeceğini seçer."(33)

KENDİ AĞZINA DA İKİ FINDIK AT

Trabzon köylerinden birinde bir adam küçük çocuğunu dizine oturtur bir taraftan oynar bir taraftan da çocuğun ağzına fındık içi koyar ve:

- Ye uşağum ye beyursun da erkekluğun artar, der. Bunu duyan karısı sinirli sinirli adamın yanına gelir ve:

- Kendi ağzına da at iki tane, der.(34)

SEN KÜLLİ KÂFİRSİN

Adamın biri Oflu Hoca'ya sorar:

- Hocam ben fındık bahçesinde yaş fındıkla rakı içtim. Acaba tövbem kabul olunur mu?

Bu soru üzerine Oflu Hoca hiddetle:

- Fındık bahçesinde yaş fındıkla rakı içersin. O da bensiz. Sen külli kâfirsin, der.(35)

XIII. DÜĞÜN EĞLENCE VE GELENEKLERİNDE FINDIK

Trabzon yöresinde, düğünlerde yedinci günde gelin ve güveği kız evine çağırılırlar.Buna **"yedîye gitme"** denir. Bu törende de türküler söylenir, kemençe eşliğinde horon oynanır. Bu arada **"enişteyi asma"** denilen geleneksel bir uygulama vardır. Eğlencenin bir bölümünde aşağıda verdiğimiz türkü - tekerlemeler söylenerek kaynanadan bazı armağanlar istenir. Örneğin: pişmiş tavuk, ceviz, fındık vs. **"Yedîciler"** istekleri verilmezse enişteyi asacaklarını söyler ve asma taklidi yaparlar. İstediklerini alınca da bundan vazgeçerler. Aşağıdaki türkü - tekerleme örneklerinden de anlaşılacağı gibi bu eğlencelerde verilen armağanların başında fındık gelir. Bu türkü - tekerlemelerden bazıları şunlardır:

"Enişteyi astiler
Kurtarani yok midur
Kurtarani yok ise
Bir kot ceviz çok midur
Bir kot ceviz yok ise
Bir kot fındık çok midur."(36)

•

Kızılağaç doruğunda kediye bak kediye
Haçan funduk yoğidi ne çağırdın yediye
Yalissa yalissa.

Trabzon'un içinden güvercinler uçayi
Kaynanasi şaşurmiş sanduğu ters açayi
Yalissa yalissa.

Kaynanasi yoğ ise kayıncığı yok mudur
Kayıncuğu yoğ ise balduzcuğu yok mudur
Balduzcuğu yoğ ise ceviz, funduk yok mudur
Yalissa yalissa."(37)

"Kaynanasi gelsın
Funduk çuvalı gelsın
Kaynananın eyisi
Derin olur kuyusu
Oraktan da eğridir
Sözlerinin doğrusu
Yetiş kaynana yetiş
Enişte dar haldadır
Kaynanasi gelıyi
Kaynanası yoldadır
Funduklar sırtındadır
Arkadaşlar beklesın
Fundukları dağıtsın."(38)

XIV. HALK İNANMALARINDA FINDIK

Fındık halk inançlarında hayat verici bir güç olarak bilinir. En eski **Çin** kaynaklarında fındığın beş kutu gıda maddesinden biri olduğu yazılıdır. **Yunan** mitolojisinde **Tanrı Hermes**'in asası bir fındık deyneğidir. Mitolojiye göre **Hermes** boğuşan iki yılanı bu değnekle dövdü. Yılanlar da biribirine sarılmış şekilde kaldılar. **Hermes** bu deynekle neye dokunsa altına çevirirdi.(39)

Ortaçağda **Avrupa**'da çok görülen büyücülük, sihir ve cadılık olaylarına karşı fındık ve fındık çubuğu kullanıldığı **Meyer Ansiklopedisi**'nde kayıtlıdır.(40) Müneccimler, sihirbazlar, büyücü ve falcılar da fındık dalından yapılmış deynekleri **"sihirli çubuk"** olarak kullanmışlardır. Yaş fındık çubuğunun eğilip belirli bir yöne çevrilmesiyle define-ler, maden yatakları ve yeraltı su kaynakları aranırdı. Fındık dalları **"falcılık çubuğu"** olarak da kullanılırdı.

Anadolu'da fındık olan yere akrep girmediğine inanılır. **Doğu Karadeniz Bölgesi**nde ikiz fındıklar nazarlık olarak kullanılır, çocukların elbiselerine dikilir, beşik veya salıncaklarına asılır.

Fındıkla hazırlanan bir macunlu helva **İstanbul**'da **"kısmet helvası"** olarak bilinir ve cuma günleri **Şehzadebaşı Camii**'nin avlusunda satılırdı. Genç kızların ve dul kadınların kısmetlerini açtığına inanılan bu helva son yıllara kadar bu inançla alınıp yenirdi.(41)

Düşte fındık görme, **Hintli** tabirci **Prof. Sunkan Birahmin**'e göre, iyiye yorulur. Taze fındık tezliğe, kuru fındık gençliğe işarettir. Fındık almak ve yemek ele para geçeceğine, kabuklu fındık güçlüğe, iç fındık kolaylığa işarettir. Birisinin fındık verdiğini gören, fındık veren tanıdığı ise, iyilik görür, herhangi bir yerden ona para gelir. Fındık vermek veya satmak para vermeye işarettir.(42)

İncil'in **Tekvin** bölümünde, 10. kısım 37, 38. ayetlerde şöyle bir hikâye anlatılmaktadır:

"Ve Yakup kendisi için kavak, fındık ve çınar ağaçlarından taze çubuklar aldı ve üzerinden kabuğunu soyup çubuklardaki ak rengi meydana çıkardı, çizgiler yaptı ve kabuğunu soymuş olduğu çubukları sürülerin içmek için geldikleri oluklara, su teknelerine koydu. Koyunlar içmek için geldikleri zaman kızışırlardı ve sürüler çizgili, noktalı benekli doğarlardı."(43)

Halk arasında: "Eğer Hz. Muhammet fındığı bilseydi hurmaya mekruh derdi" diye bir darbı mesel de vardır. Gene halk arasında: "Her yıl kırk ocak fındık dikenin ahirette yeri cennettir." gibi inançlar da mevcuttur.(44)

XV. OYUNLARDA FINDIK

Abbasîler devrinde fındıkların yaylalarda ok gibi atılmasıyla oynanan bir oyunun olduğu kaynaklarda kayıtlıdır. Bu oyunu oynayanlara **fındıkendaz** denirdi ve pirleri **Abbasî Halifesi Nasreddinullah** idi. Gene bu devirde yapılan bir düğünde konukların üzerine içinde hediyeler yazılı olan fındıklar atılmıştı.(45)

Trabzon yöresinde yılbaşında yapılan seyirlik oyunlarda, örneğin momoyer ve geyik oyunlarında oyunculara diğer armağanların yanısıra fındık da verilirdi. Gene yılbaşı akşamları evlere çanta atan çocukların çantalarına da armağan olarak fındık konurdu.(46)

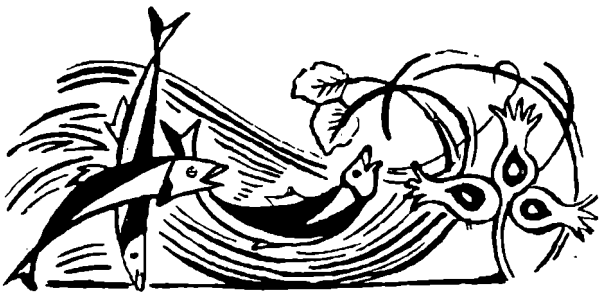

Orhan PEKER

Fındıkla oynanan çocuk oyunlarını da şöyle sıralayabiliriz:

1- Miras oyunu,
2- Parayı vur al oyunu,
3- Kaypak oyunu,
4- Tek mi, çift mi oyunu,
5- Karga mı kuzgun mu oyunu,
6- Kiremit oyunu,
7- Fodik oyunu,
8- Fırfılak oyunu,
9- Karadeniz karardı oyunu.

Bu oyunlardan **Karadeniz kardı oyunu** şöyle oynanır: Bu oyunun tekerlemesi olan:

Karadeniz karardı
Karardıkça sarardı
İnanmazsan say da bak
Onaltıdır onaltı.

sözcükleri söylenene kadar onaltı tane fındık sayılmalı. Bu da şöyle yapılır: Tekerlemenin her dizesinin ilk altı hecesi ikişer ikişer sayılır. İki heceye bir fındık düşecek şekilde. Tekerlemede ilk altışar heceden sonra gelen heceler için de birer fındık sayılır. Tekerleme bitene kadar onaltı tane fındık sayabilen kazanır. Oyun tekerlemesi olarak fındıkla ilgili maniler de alınabilir.(47)

Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında çocukların severek oynadıkları **çelik çomak oyunu** da fındık dallarından yapılan deynek ve çeliklerle oynanır.

XVI. HALK HEKİMLİĞİNDE FINDIK

Halk hekimliği antik çağdan beri hastalıkların tedavisinde halkın kullandığı yöntemleri gösterdiği gibi eski zamanların **Hipokrat**, **Dioskorides** ve **İbni Sina** gibi büyük hekimlerinin kullandıkları tedavi yöntemlerini de içerir. Halk arasında **"kocakarı ilâçları"** olarak bilinen bitkisel ilâçlarla tedavi yapılır. Bu yöntemleri derleyip toplayan bazı hekimler kendi deneyimlerini de ekleyerek tedavi kitapları meydana getirmişlerdir. Bu kitapların en tanınmışları Dioskorides'in **Kitab-ı Hasayiş fit tıbb**, İbni Sina'nın **Al Kanun fitt tıb** ve Davut al Antaki'nın **Tezkire** adlı eseridir.(48) Aşağıda bu eserlerden ve halk arasında yaygın tedavi yöntemlerinden fındık ve fındıkla hazırlanan ilâçlarla tedavileri, kullanıldıkları hastalıkları da belirterek, sıralayacağız. Amacımız konuya halkbilimsel açıdan yaklaşmaktır. Yoksa bu yöntemleri hiç bir zaman önermiyoruz. Günümüzde hastalıkların tedavisi ile çağdaş tıp bilimi uğraşmaktadır. Bunun dışındaki yollar, tıbba alternatif yaratma çabaları ise çağdışı davranışlar olarak kalmaya mahkûmdur.

Fındık ve fındıkla hazırlanan halk ilâçlarının kullanıldıkları yerleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Fındık, anason ile birlikte yenirse kalp çarpıntılarını keser, böbrek rahatsızlıklarını giderir, idrar yanmalarını önler.

2- Fındık, incir ve sedef çiçeği ile birlikte yenirse zehirlenmelere mani olur.

3- Fındık karabiber ile birlikte yenirse erkekliği arttırır.

4- Fındık, şeker veya bal ile macun yapılarak yenirse öksürüğü keser.

5- Şişmanlamak için, bir kilo yuvarlak fındık 250 gr. nöbet şekeri ve iki tane hindistan cevizi dövülüp karıştırılarak bir kavanoza konur ve bir ay süreyle akşam, sabah birer kaşık yenir.

6- Öksürüğü kesmek için yapılan macun ile ilâçlara fındık katılır.

7- Kavrulmuş fındık, kına ve pekmez karıştırılarak yenirse barsak iltihabını sağaltır.

8- Fındık içi dövülerek yenirse öksürüğü keser.

9- Kavrulmuş fındık kuru üzümle yenirse erkeğin dölleme gücünü arttırır.

Erkeklik gücünü arttırmak için yapılan bir çok macunun malzemesi arasında fındık vardır. Fındıklı macunlar eskiden saray çevresi ve halk arasına yapılır ve kullanılırdı. Günümüzde az da olsa bazı kapalı çevrelerde kullanılmaktadır.

Saraylarda yapılan macunlardan biri de **fındıklı macun** veya **laz macunu**dur. Bundan başka dutlu, fındıklı macun, fındık içi, bal ve tereyağı ile yapılan macun, kuru üzüm,bal, kaymak ve fındık içi ile yapılan macunlar vardır.(49) Yukarıda anlatılan macunlardan başka, güzellik macunu içinde bulunan 14 maddeden biri de fındıktır. **Macun ül Magrip** denilen macundaki 9 maddeden biri de fındık içidir.(50)

Fındık meyvasının yanısıra fındık ağacı, yaprakları, kabuğu ve fındık yağı da halk hekimliğinde kullanılır. Şöyle ki:

1- Fındık yapraklarından 25 gr. bir litre suda haşlanır ve bir bardak içilirse kanı temizler.

2- Fındık ağacının yakılması ile elde edilen hafif kömür toz haline getirilip bir kahve kaşığı alınırsa mide ve barsak gazlarını giderir, ishali önler.

3- Fındık yağı solucan ve şeritlerin düşürülmesinde etkilidir.

4- Fındık kabuğu ateşte yakılır domuz yağı (ayı yağı da olabilir) ile karıştırılır, ezilir ve merhem yapılır. Bu merhem saçkıran hastalığının tedavisinde kullanılır.

5- Fındık kabuğu kömürü kadınlarda rastık, erkeklerde de bıyık boyası olarak, fındık yağı ressam malzemeler yapımında kullanılır.

6- Fındık kabukları yakılarak yapılar sürme, gözlerin kuvvetini arttırır.

7- Fındık yağından her gün altı gram içilirse yüz ve göz felcine iyi gelir.(51)

Fındık halk veterinerliğinde de kullanılır. Örneğin:

1- Fındık kabuğu ateşte yakılarak saralı hayvanlara tütsü yapılırsa hayvanın sarası geçer.

2- Çiftleştirilmesi istenen atlar fındık ve kuru üzümle beslenirler.(52)

Büyük Türk hekimi **Şerafettin Sabuncuoğlu**'nun 1468 yılında yazdığı **Mücerrebname** adlı eserinde tarif ettiği ilâçlardan biri de **"Macun il Bah"**'tır. Bu macunun içinde de fındık içi vardır. Özgün metnin bir bölümü şöyledir:

". Mücerrebdir (denenmiştir). Alasır karanfil ve zencefil ve darçın ve zurunbat ve kaküle sünbül... ve **fındık içi** ve hindistan cevizi ve turakoti tohumu ve husyet üs salep herbirinden on dirhem... bu cümlesin ayrı ayrı döğesin ve eleyesin ve tatlı badem yağıyla curb idesin bu edviyenin cümlesi miktarınca iki bal ile macun idesin. Şerbeti bir ceviz miktarı ola."(53)

XVII. TÜRK HALK MUTFAĞINDA FINDIK

Fındık meyvası yaş ve kuru olarak yenir. Yaş yenen fındık daha çok **Değirmendere** yöresinde yetişen sivri fındıktır. **Giresun** tombul fındığı ise daha çok kuru olarak yenir. çerez olarak sofralarımızda bulunur. Fındık ezmesi olarak da yenir. Bundan başka gıda sa-

nayiinde nuga ve çikolata olarak hazırlanır ve günümüzde yurtiçinde ve dışında geniş bir tüketim alanı bulur. Özellikle son yıllarda adı geçen sanayiimizde büyük bir gelişme olmuş daha önce kabuklu ve kabuksuz olarak hammadde halinde ihraç edilen fındık artık kısmen de olsa işlendikten sonra ihraç edilmektedir.

İnsan beslenmesinde değerli bir gıda maddesi olarak fındık çerez olarak yenildiği gibi **Türk** mutfağında hazırlanan bir çok tatlıya da katılır. Fındığın yemek ve tatlılarda kullanımı ayrı bir çalışma olacak kadar geniş bir konudur. Bu nedenle biz burada yalnızca fındıkla hazırlanan tatlı ve yiyeceklerin adlarını vereceğiz. Bu bile fındığın tatlı, daha doğrusu yemek kültürümüzdeki yerini belirtmeye yeter sanırım. Önce geleneksel tatlı imalatçımız **Hacı Muhiddin Ali Bekir** kurumunun hazırladığı fındıklı tatlıların listesini veriyoruz:

Fındıklı lokum, fındıklı cezire, fındıklı sert şeker, fındıklı şeker draje, fındıklı şekerleme, fındıklı çikolatalar, fındıklı dondurma.(54)

Diğer yiyecek ve tatlıları da bir yemek kitabından alarak şöylece sıralayabiliriz:

Aşure, kabak tatlısı, tel kadayıf, fındıklı baklava, kremalı elma, fındıklı kek, elma püreli kek, elmalı kurabiye, paskalya çöreği, bereketli kurabiye, arslan sütü, Karadeniz keki.(55)

XVIII. SONUÇ

Yağ, protein, karbonhidrat ve vitamin bakımından zengin bir gıda maddesi olan fındığın anavatanı yurdumuzun **Orta** ve **Doğu Karadeniz** bölgesidir. Bu bölgede, çoğu yerde halkın biricik geçim kaynağı fındık üreticiliğidir. Fındığın bütün yönleriyle tanıtılması dünya fındık pazarındaki payımızın artmasını, bu da yöre halkının refah düzeyinin yükselmesini sağlayacaktır. Halkımızın deyimlerinden türkülerine, fıkralarına, ilâçlarına kadar her türlü maddi ve manevi kültür dünyasına sinen fındık çeşitli yönleriyle araştırılmaya muhtaçtır. Bu çalışmamız deryada damla misali bir başlangıç olursa sevineceğiz.●

1) **Meydan - Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi**, Cilt: 4, İstanbul, 1978, s. 631

2) Bu konuda daha fazla bilgi için bkz.: Kemal Peker, **Fındık, Tarihçe, Tarım, Ticaret, İstihlâk Bakımından**, Yeşil Gireson Matbaası, Giresun, 1947 - 1948, 242 s.

3) İsmet Zeki Eyuboğlu, **Türk Dilinin Etimolojl Sözlüğü**, İstanbul, 1988, s. 122

4) Kaşgarlı Mahmut, **Divan-ü Lügat-it Türk** (Tercüme), 1. cilt, 2. baskı, TTK. (çev.: Besim Atalay), Ankara, 1985, s.382

5) **Türkçe Sözlük**, 7. Baskı, TDK., Ankara, 1983, s.404

6) Bu bölümdeki sözcükler: **Türkçe Sözlük** 1983, s.404, **Derleme Sözlüğü**, TDK. Ankara, 1972, s.1853 ve **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK. Ankara, 1983, s.89'dan alınmıştır.

7) Bu bölümdeki sözcüklerin bir kısmı tarafımızdan Trabzon - Maçka'dan derlenmiştir. Bir kısmı da: **Derleme Sözlüğü** 1972, s.1853; **Tarama Sözlüğü I** TDK, Ankara, 1963, s.703; Hulki aktunç, **Büyük Argo Sözlüğü**, İstanbul, 1990, s.104; **Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi**, Cilt: 5, TDK. Ankara, 1957, s.134 - 135; M.Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, 3. Baskı, Ankara, 1983, s.626; Hamit Zübeyr (Koşay), İshak Refet (Işıtman), **Anadilden Derlemeler I**, 1932, s.135 ve Hamit Zübeyir Koşay, Orhan Aydın (Acıpayamlı), **Anadilden Derlemeler II**, TDK, Ankara, 1952, s.57'den alınmıştır.

8) Kemal Peker **Fındıkname**, İstanbul, 1955, s.92

9) Kemal Peker, Agy, s.92.

10) Ömer Asım Aksoy, **Deyimler**, TDK, Ankara, 1984, s.655 - 656.

11) Tevfik Fikret Erdun, **Derlediklerim**, İstanbul, 1977, s.52.

12) **Alfabe**, Milli Eğitim Bak. Yayını, 1953.

13) Kemal Peker, **Fındıkname**, s.85.

14) Kemal Peker, A.g.e. s.85.

15) Amil Çelebioğlu, **Ninniler Hazinesi**, İstanbul, 1982, s.24.

16) Amil Çelebioğlu, A.g.e. s.116.

17) Amil Çelebioğlu, A.g.e. s.344.

18) İlhan Başgöz - Adreas Tietze, **Bilmece: A Corpus of Türkish Riddles**, California, 1973, s.381 - 382.

19) Bu bilmece tarafımızdan 1985 yılında Trabzon - Maçka - Çeşmeler Köyünde, Saime Duman'dan derlenmiştir.

20) Bu bölümdeki maniler aşağıdaki kaynaklardan alınmıştır: Kemal Peker, "Fındık Üzerine Türküler", **Hamsi 1949**, İstanbul, s.17 - 19; Mustafa Duman, **"Trabzon - Sürmene Manileri", Halk Kültürü 1985, 3 - 4**, İstanbul, s.89 - 92; Fikret Karadeniz, "Fındık Toplama Zamanında Söylenen Maniler", **Türk Folklor Araştırmaları** cilt: 11, Sayı: 224, s.4701; Kudret Emiroğlu, **Trabzon - Maçka Etimolojik Sözlüğü**, Ankara, 1989, s.182; Mehmet Bilgin - Ömer Yıldırım, **Sürmene**, İstanbul, 1990, s.550; M. Hasan Göksü, **Manilerimiz**, İstanbul, 1970, s.174 - 175.

21) Murat (Uraz), **Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri**, İstanbul, 1933, s.268 - 269.

22) Cahit Öztelli, **Halk Türküleri Evlerinin Önü**, 2. Baskı, İstanbul 1983, s.560 - 561.

23) Ursula - Kurt Reinhard, **Auf der Fiedel mein**..., Berlin, 1968, s.270.

24) A. Adnan Saygun, **Rize, Artvin ve Kars havalisi Türkü, Saz ve Oyunları**, İstanbul, 1937, s.34.

25) Ata Terzibaşı, **Kerkük Havaları**, İstanbul, 1980, s.183.

26) Kemal Peker, **Fındıkname**, İst. 1955, s.100 - 102

27) Kemal Peker, A.g.e. s.32 - 33.

28) Hamamizade İhsan, **Baba Salim**, İstanbul, 1930, s.17

29) Tuğrul Şavkay, "Yemek Destanları", **Hürriyet Pazar Ekspres**, 14 Ekim 1990, s.47.

30) Süleyman Yağız, Berçenekli Aşık Mahzuni, İstanbul, 1946, s.112.

31) **Ramazanname** (Hzl: Amil Çelebioğlu), İstanbul, t.y. s111.

32) Altay Yiğit, **Çaykara ve Folkloru**, Ankara, 1981, s.120

33) Bedri Rahmi Eyuboğlu, **Tezek**, Ankara, 1975, s118

34 - 35) Bu fıkraları henüz yayımlanmamış **Maçka Folkloru** adlı kitabımızdan aldık.

36) Bu türkü - tekerlemeyi 1985 yılında Sürmeneli A. Hamdi İslâmoğlu'ndan derledik.

37) **Sürmene**, (Hzl: Mehmet Bilgin - Ömer Yıldırım), İstanbul, 1990, s.599

38) **Sürmene**, s.599

39) Kemal Peker, **Fındık**, Giresun, 1947 - 48, s.10.

40) **Meyer Ansiklopedisches Lexikon**, cilt: 11, Mannheim, 1974, s.490.

41) İsmet Zeki Eyuboğlu, **Anadolu Halk İlâçları**, İstanbul, 1977, s.201.

42) Kemal Peker, **Fındık**, s.16.

43) Kemal Peker, A.g.e. s.16 - 17.

44) Kemal Peker, A.g.e. s.32.

45) Kemal Peker, A.g.e. s.33

46) Mustafa Duman, "Trabzon Yöresinde Kalandar (Yılbaşı) Eğlenceleri" **Kıyı Kültür - Sanat Dergisi**, sayı: 41, Trabzon, 1989, s.5 - 6.

47) Tevfik Vural Ciravoğlu, "Halk ve Fındık", **İnan** Yeni Seri: 7, Trabzon, 1943, s.9 - 12.

48) H. Arif Pamuk, **Bitkilerle Tedavide Lokman Hekim**, İstanbul, 1983, s.533 - 534.

49) İsmet Zeki Eyuboğlu, **Anadolu Halk İlâçları**, İst. 1977, s.196 - 200.

50) Ali Gürbüz, **Şifalı Nebatlar**, İstanbul, 1982, s.154.

51) Osman akfırak - Arif Pamuk, **Şifalı Bitkiler ve Emraz Hastalıklar**, İlâveli yeni baskı, İstanbul, t.y., s.336.

52) Kemal Peker, **Fındık**, Giresun, 1947 - 48, s.30 - 32.

53) Naşid Baylav, **Fatih Sultan Mehmet Devrinde Tıp Eserleri ve İlâçlar**, İstanbul, 1953, s.10.

54) Nail Tan, "Türkiye'de Şekerciliğin Gelişmesinde Hacıbekir Müessesesinin Rolü", **Geleneksel Türk Tatlıları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, 1984, s.21 - 43.

55) Gönül Candaş, **Bereketli Olsun**, Ankara, 1981, 272 s.

bölünmüştür uykuların vardiyalara

Recal ATALAY

Kuşluk vaktidir,
Bölünmüştür uykuların vardiyalara
Yüreğinin üzerinde bir kuş uçtu uçacak
Düşünürsün:
Tutar mı sancısı yine Esma'nın
Üç gündür yağmur dinmez
Bozuktur yolu okulun
hem de çok uzak.
Su alır mı ayakları Tenlgül'ümün
Kuşluk vaktidir,
Bölünmüştür parçalara yüreğin.
İnersin ağır ağır
Yedi kat dibine yerin,
Bilirsiniz:
Aynıdır her yerde korkunun rengi
Ama küflüdür kokusu bu karanlığın
Kuşluk vaktidir,
Yürürsün ağır ağır,
Sırtında soğuk ter
elinde hayatın
Boğazında akşamdan kalma
O kahrolası öksürük,
En son ne zaman görmüştün
Zonguldak'ta doğan günü
Batan güneşi...
Çocukluğunun güneşli günleri nerde?
Nerde geçen yıl
göçükte bıraktıkların
Sen nerdesin?..
Yazgını madenlere çizen kim?

doğunun sevdaları

Mehmet ÖNALP

Dağlar hilalidir halkı çileli
Bulutlar korsandır ay harami
Hem Emrah hem Âşık Sümmani
Bir sürgüne sürülmüştür, oysa
Doğu bozbulanık çaydır akan sevdadan
Hem ok hem yaydır.
Petekte bal, çiçekte taç
Ve karanlığa kalkan kırbaç
gibidir Nemrut, bembeyaz...
Bunca sevgi, bunca umut
Yürek dayanmaz
Git git yol bitmez Doğu'da.

Bir kilimin nakışıdır, çünkü Doğu
Acının teleğinden geçmiş
Çilenin imbiğinden
Feleğin çemberinden geçmiş, hatta
Sırmalı bir atlasta
Bir minyatür işlemesidir.
Binbir aşk binbir sevda
Padişahların şehzadelerin
Doğu'nun sevdası çok derin, çook
Renkli ve içli
Büsbütün üzgün, büsbütün dertli
Bir ağıttır, o ki
En çok Doğu'da söylenir.

Bir halının nakışıdır, ebruli
Bir çayırın goncası, o ki
Hem Şenlik, hem Âşık Zülali
Orda herkes aşıktır, herkes sevgili
Kökleri derine akan
Eski yazmalardan ve masallardan kalan
Bir gömüdür, büsbütün örtülü.
Füttüvetnamelerde nübüvvet ehli
Çönklerde türküdür,bozlak ve mani
İşte Doğu'nun fermanı
Böyle yazılmıştır.

2000'lere doğru mimarlık hareketleri* /2

● Şengül Öymen GÜR

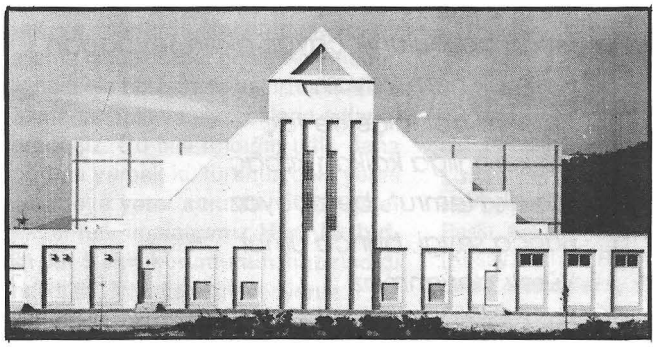

Yeni Usculuğun eski bir Metabolisti etkilemesi - Kenzo Tange'nin Tsukuba Lisesi.

Kisho Kurokawa'nın anıtsallığına bir örnek - Poppongi Prince Oteli

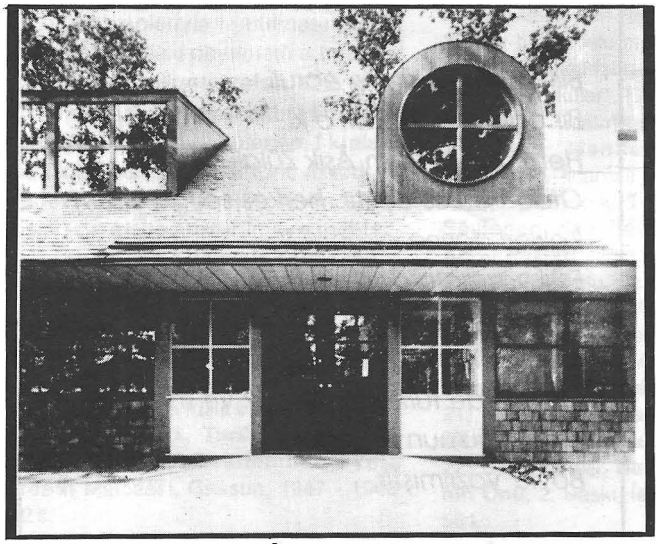

Robert Venturi'nin Öğretim Üyeleri Kulübü - Halkçılığa ilk örneklerden.

Yapısalcılık: Yapısalcılığın babası, Smithsonlar, Bakema, Candilis, Josic, Woods, Serts ve arkadaşlarından oluşan Takım 10'un önemli üyelerinden Hollandalı mimar Aldo Van Eyck'tir. Büyük sahra'yı ziyareti sırasında gözlemlediği klân yerleşmelerindeki antoropolojik anlayışın Amsterdam'daki yetimhane binasına yansıdığı savlanan Van Eyck'in kültürel değerlere verdiği önemle yeni bir işlevcilik kavramı savunması (örneğin, Corbu'nun Ville Radieuse'üne karşı tutumu) onu farklı bir kategoriye almaya yetmektedir.(12) Onun öncülüğünde gelişen, Kahn ve Hertzberger'de uygulama bulan bu anlayışın ardında **yere, duruma ve lokal bağ ve ilişkilere verilen değer ve ağırlığın yanısıra bu değerlerle süperpoze bir biçimde düşünülen yapı ve yapım olguları yatmaktadır.** Bu mimarların mimarilerinin özelliği sade geometri kurallarıyla davranılması, yeni usçuların megaformlarına karşı, tekrarlanan elemanter modüllerinin arttırılmasıyla bütünün oluşturulmasıdır. Tendenza'da eskiyle biçimsel olarak kurulmaya çalışılan bağ yerine, burada norm ve değerlerin sürekliliğini aramak esas olmuştur.

Olumsuz başlayıp olumluya dönüşmekte olan halkçılık anlayışına gelince, **halkçılık** (popülizm) bir anlamda bağlamcılık diğer anlamda estetikten yoksun bir safdilliktir.

R. Venturi'nin Las Vegas'a övgüleriyle mimarlık literatürüne adımını atan halkçılık kavramı, çoğulcu ve liberal tüketim toplumlarında sahnelenen ve adhoc bir biçimde gelişen bir 'bırakınız yapsınlar' tutumdur. 'Ne yapsan gider' anlayışı içinde, birebirlik simgelerin değerlendirildiği, tarihi motiflerin gelişigüzel kullanıldığı, halk zevkine öncelik verilen bu tutum Amerika'da Venturi ve arkadaşlarından sonra hemen Charles Moore, Robert Stern, gibi takipçileri içine aldığı gibi Frank Gehry ve T.G. Smith gibi bireysel simge stillerini vurgulayan, mecazlar kullanan uç örneklere de yer vermiştir. Zamanla Hans Hollein ve Michael Graves gibi mimarlar da halkçı örnekler vermeye başlamıştır. İşte, temelinde simge ağırlıklı yaklaşımların söz konusu olduğu ve C. Jencks tarafından post - modern diye adlandırılan akım böyle karma bir biçimde oluşmuş, bir çok mimarı etkilemiş ve sonuçta 1980 Venedik Bienalinde Strada Novissima (13) olayı ile patlama yapmıştır(14) -tıpkı 1927'lerde Mies, Corbu ve Gropius önderliğinde Stuttgart'ta gerçekleşen Weissenhof modern mimari akım şovu gibi...

Post - modernizmin, kısaca, modern ilkeler ve gramer içinde geçmişle kurulmaya çalışılan ve halkla iletişim sağlayacağı düşünülen anlamsal bağ arayışı olarak tanımlanabileceğine daha önce değinmiştik.(15) Bu anlamsal bağın anonim mimarlıkla kurulmaya çalışıldığı durumlardan yeni yöreselcilik - sözde yöreselcilik, diye

sözedilebileceğine de değinmiştik. Bu ikinci duruma uç bir örnek olarak Hassan Fathy'nin Gurna kenti verilebilir.(16)

Son olarak değinmek istediğimiz yaklaşım, Kenneth Frampton tarafından **rejyonalizm** olarak adlandırılan; CIAM'ın İspanyol kanadı tarafından önderlik edilen ve bizde II. Ulusal mimarlık döneminde belli ölçüde araştırılan bölgecilik akımıdır.Bu akımın siyasal bölgecilikle koşutluk gösteren bir temeli olduğu savlanmakla birlikte bizi ancak fiziksel çevre düzeyindeki yorumu ilgilendirir. Bu düzeydeki öncüleri ise şunlardır:

1) Arazi özelliklerini değerlendirerek, doğaya ve iklimsel verilere uyum sağlamak,

2) Bölgede var olan klâsik ve anonim anlatımlara modern gramer içinde görsel uyum sağlamak,

3) Kısaca, varolan çevre ile diyalektik bir bütün sağlamak ve böylece dünleri bu güne ve yarına bağlamak,

4) Daha önce sözü edilen dört akımın (üretkenlik, simgesellik, yapısalcılık, halkçılık) tümüne ya da birine ağırlık veren bir biçimde yapıyı ele alabilmek.

Kısaca bölgeselcilik idealin aranması gibi bile tanımlanabilir ve bu uğraş öylesine bir optimumdur ki bir ucunda aşırı ulusçuluk diğer ucunda ise 'ne yapsan gider'... Ricardo Bofill'in Barselona'da deneyip gerçekleştiremediği, Botta'nın İsviçre'de bir ucundan yakaladığı, Frampton'a göre A. Aalto kaynaklı, 'bina değil yer yaratma' savaşımı veren çözümler... Bizim ülkemizde II. Ulusal Dönemin babası Sedat Hakkı Eldem'in bu akıma önayak olduğu söylenebilir. Yakın dönem örnekler arasında Behruz Çinici'nin Çorum Bin evler Sitesinden, yakın çevreden bir örnek olarak da Lütfü Altun'un Ortahisar konutundan söz edilebilir.

Böylesine bunalım ve arayış dolu çevre yaratma evrensel çabalarına bir de bizdeki öykünme tutkusu eklenince iyice bir karışık ortam oluyor ülkemiz.(17) Arayış ya toplumda yer tutmuş mimarlarımızın ofislerinde ya eğitim ortamlarında, ya da artık o tadı kalmamış yarışmalarda gerçekleşmekte... Arayışlarda seçilen yolların ise tartışma konusu olmasının sağlanması; geleceğin çevresi oluşturulurken bu gün atılan adımların sınanması çok önemlidir. Bu bakımdan çevremize eleştirel bir biçimde bakmaktan ve usumuzdan geçeni dışa vurmaktan çekinmemeliyiz. Bunu yapmak, çevreyi tüketen herkesin hem en doğal hakkı hem de görevidir. Umarım bu kısa yazı bu konularda bir başlangıç oluşturur.●

12. Op. Cit., Frampton, K.
13. Strada Nolissima; Venedik'te bir çok Avrupalı ve Amerikalı mimarın kendilerine ayrılan bir sokak üzerinde tasarladıkları ve 1/1 bir modelini yaptıkları post - modern sokak.
14. Jencks, C., der., **Free Style Classicism, AD 52**, 1/2 1982 tümüyle bu patlamaya ayrılmış bir sayıdır.
15. Op. Cit., Gür, Ş.Ö.,
16. Gurna Kenti; Hassan Fathy'nin Nil Vadisinde tamamen yöresel malzeme olan kerpiçten önerdiği ve gerçekleştirdiği bir kent.
17. Kortan, E., Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi, 1950 - 60 / 1960 - 70 (Cilt 1, Cilt 2), ODTÜ, Mim. Fak. Yay., 1974 ve GÜR, Ş.Ö., "Çift Kodlu Mimari" **Mimarlık**, 1989, sayı: 4 s.41.

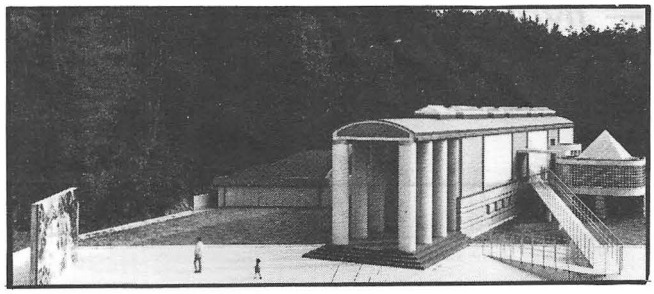

Yumuşayan ve özgün biçim, zengin mekân anlayışına yönelen yeni uçsuluğa bir örnek Arata Isozaki'nin Gumma Müzesi.

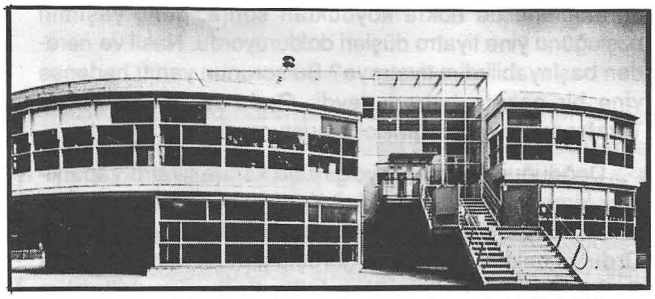

Yasalcılığa diğer bir örnek olarak gösterilen H. Herzberger'in bir ilkokul binası.

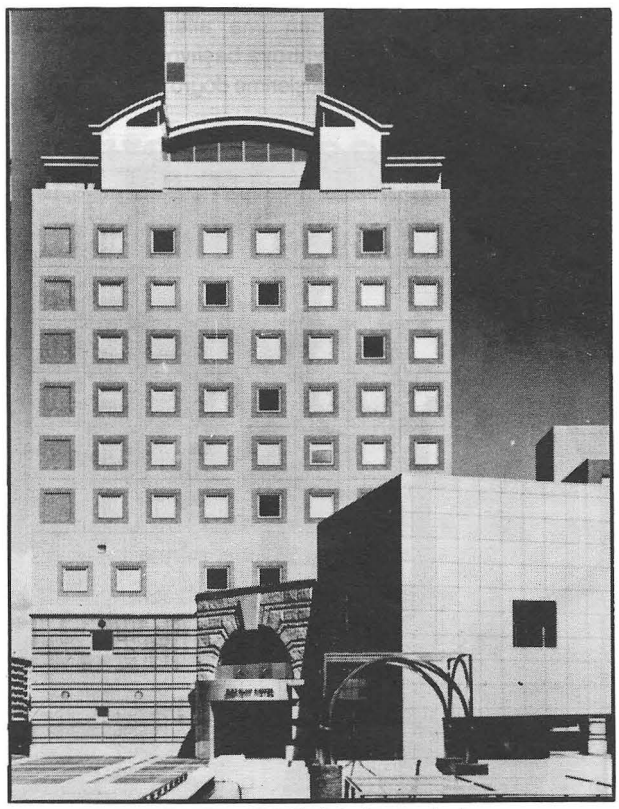

Arata Isozaki'nin Tsukuba kent merkezi.

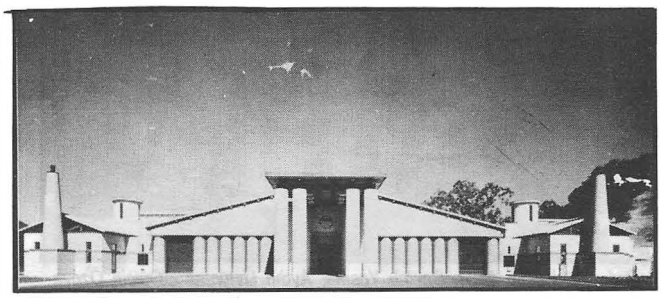

Michael Graves'in Şarap Üretim Merkezi giriş tesisleri.

bir sevdaydı tiyatro

● Gülçin ÜSTÜNTAŞ

Konservatuar sınavını kazanamayıp o öfke ile lise öğrenimime de nokta koyduktan sonra, genç yaşımın boşluğunu yine tiyatro düşleri dolduruyordu. Nasıl ve nereden başlayabilirdim tiyatroya? Bu sorunun yanıtı nedense yine bir gazete haberindeydi; **Ordu**'da bir **'Belediye Tiyatrosu'** kurulacağını okumuştum.

Doğduğum ve çok sevdiğim bu kentte tiyatro yapabilmek kimbilir ne güzel olurdu? Konuyu babama açtığımda yine aynı hoşgörüyü gösterdi; onayladı düşüncemi. Birlikte **Ordu**'ya geldik. Yetkililerle görüştükten bir kaç gün sonra **Ordu Belediyesi**'nin **"temizlik kadrosunda"** idim artık.

Kendi memleketimdeydim ama, ailemden uzakta ve yalnızdım. Ama ne gam! Tiyatroya başlıyordum işte. Kalıcı ve büyük bir adım atmıştım düşlerime doğru.

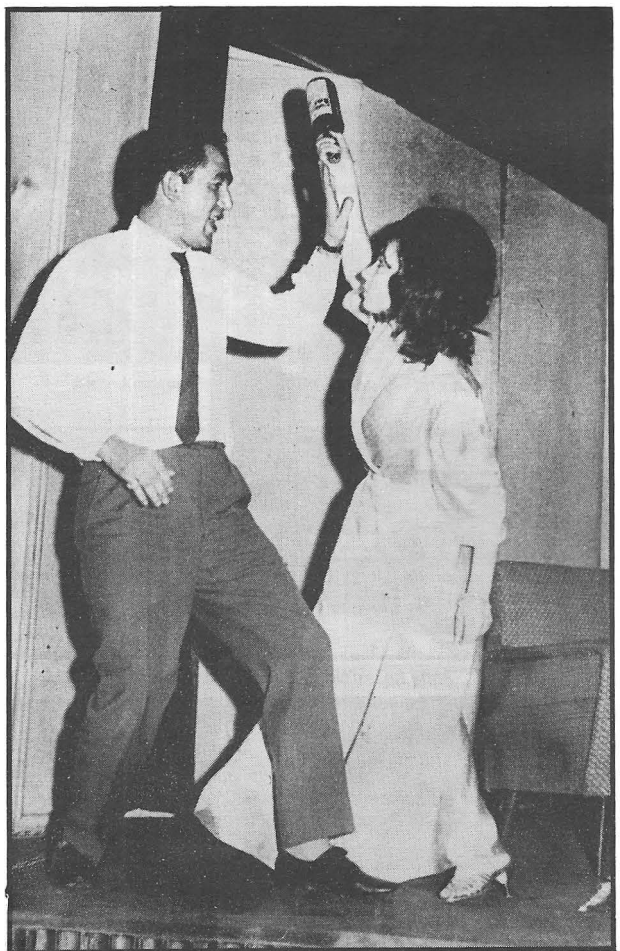

Ordu, 30 Kasım 1964, Saygılı Yosma, Aydın Üstüntaş - Gülçin Özova (Gençlik Tiyatrosu)

Belediye Tiyatrosu henüz kurulma aşamasında olduğundan, **Halkevi Gençlik Tiyatrosu**'nda son bir oyun oynansın istendi. Bu benim için de bir sınav olacaktı kuşkusuz. 3 Kasım 1964 günü ilk provaya gittiğimde yıllarca birlikte çalışacağım arkadaşlarımla da tanışıyordum; uzun yıllar boyu bir sevdayı omuzlayıp taşıyacağımız insanlar bir masanın çevresinde toplanmışlardı. Tanıştım tümüyle.

Halkevi'nin tiyatro kolu başkanı **"Oyunun yönetmeni Aydın Üstüntaş birazdan gelecek."** dedi. **Üstüntaş** az sonra aramızdaydı. Tanıştırıldık. Oynayacağımız oyun daha önce adını hiç duymadığım **"Senatör"** adında bir oyundu. Oysa ben o güne kadar okumadığım hiçbir oyun olmadığını sanıyordum, ama bu adı ilk kez duyuyordum. Tekstler dağıtılıp okumaya başladığımızda, daha ilk cümlelerde bunun **J. P. Sartre**'nin **"Saygılı Yosma"** adlı oyunu olduğunu anladım. Şaşırmıştım; oyunun adının niçin değiştirildiğini sorduğumda bana çok ilkel gelen bir yanıt aldım **Uğur Gürsoy**'dan: **"Yosma adını taşıyan bir oyunda oynamak istemeyeceğini düşündük."** Oysa ben bu kadarcık yürekliliği içimdeki tiyatro sevdası uğruna rahatlıkla gösterebilecek durumdayım. Oyunun adının değiştirilmesini, asıl adın kullanılmasını istedim, hiç düşünmeden.

Oyunun tek bayan oyuncusuydum ve oyun benimle başlayıp hiç sahneden çıkmadan benimle bitiyordu. Deneyimsizdim ve ağır bir yükün altına girmiştim. İzleyici beni onaylayacak mıydı? Ya ben, kendimi beğenecek miydim? Bu sorular beni çalışmaya, daha çok çalışmaya yöneltiyordu; sanki yaşamımın dönüm noktası olacaktı bu oyun.

İlk gece geldi çattı... Oyunumuz **Halkevi**'nin gecesi olduğundan, önce bir konser var. **Ali Rıza Gündoğdu**, perdenin önünde son türküsünü söylüyor: **"Ağlayan gözlerim gülmüyor gayrı"** Ben perdenin arkasında, hızla geçen dakikalar içinde heyecandan heyecana savrulup duruyorum. Yanıma oyunun yönetmeni **Aydın Üstüntaş** geliyor ve damdan düşer gibi, birden bire **"Benimle evlenmek ister misin?"** diyor. Şaşkınlıktan şok oluyorum! Bu gecenin benim için ne kadar önemli olduğunu bildiği halde, tam da perde açılacakken aklımı karıştırmayı nasıl düşünebildi? Yanıtım, öfke ile **"Hayır"** oluyor, **"Ben zaten evliyim." Üstüntaş**'ın yanıtı da gecikmiyor: **"Ben de tiyatro ile evliyim, birlikte sürdürürüz."**

Tam yirmi dört yıl geçti aradan... Tiyatroya, gençliğimin o büyük düşüne doğru attığım en büyük adım, yaşamımın diğer alanlarına doğru da atılmış büyük bir adım oldu. Evet, yirmi dört yıl geçti **Aydın Üstüntaş**'la evleneli; ikimiz de çeyrek yüzyıldır hiç bırakmadan, paylaşarak yaşadık tiyatroyu...●

karadeniz'den yitik bir ses: vedat güler

● İbrahim DİZMAN

Kimi sanatçılar vardır, duyarlığından, belleğinden damla damla biriktirdiği dizeleri şiirin büyük ve sonsuz ırmağına yeterince ulaştıramadan, dosyalar dolusu şiirlerini mürekkep kokusuyla tanıştırmanın sevincini doyasıya yaşayamadan çekip gider; sessiz ve yalnız. Ozan **Vedat Güler** de bu soy sanatçılardan.

Yüreğinde mayalanıp tüm ömrünü kaplayan şiir sevdası, **Karadeniz**'in bir kıyısında yakalar onu. Ve bu sevda ilkin 1974 yılında, koltuğunun altında dosyasıyla basımevinden içeri sokar; ilk kitabı ÇIĞLIK'ı yayımlar, kendi olanaklarıyla: **"Yıldızlara uzandı ellerim yıldızlar uzaktı / Sevgi ormanlarımı tutuşturuyordu zaman / Bir yerde güçlüydüm / Ellerin vardı, yakındın"**

Sanatçı, ikinci kitabı SEVGİ AĞACI'nı 1982 yılında yine kendi olanaklarıyla çıkarır. Kitaplaşmanın bin bir zahmetini yaşayarak, güçlüğünü ve sevincini harmanlar yüreğinde: **"Yüreğim akıyor hep / İyilikten güzellikten doğruluktan yana / Herkese yeniden merhaba"** der kitabının kapağında.

1970'li yılların ilk yarısından itibaren şiirleri YELPAZE, AJANS - TÜRK, GÖSTERİ, EDEBİYAT 81 ve VARLIK dergilerinde yayımlanan **Vedat Güler**, ilk kitabının ardından toplumcu şiirin etki alanına girer. İnsanı; kavgası ve sevdasıyla insanı anlatmaya yönelir: **"Ellerim seni yoğurur / Gözlerim seni görür / Seni yaşar yüreğim / Ben ben değilim artık / Anadoluyum."** 70'lerin son yılları **Vedat Güler**'in şiirini de alabildiğine kuşatır. Yaşanan ölümleri şiirleştirmeye yönelir: **"Bir bir yıkıldı bedenleri / Aydınlığa harç koyanların / Tükenmedi türküleri"**

80'li yıllarda **Yaba Halk Ödülü**'nde mansiyon, **Sabri Akay Şiir Yarışması**'nda 1. ödülleri alan ozan, **Ordu**'da yerel basının sanata yönelmesinde de öncülük eder, hazırladığı sanat ekleriyle. OBKT (Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu)'nun da basındaki biricik eleştirmenidir uzun yıllar. Şairliğinin yanı sıra oyun yazarlığı ve eleştirmenliğiyle de küçük bir taşra kentinde edebiyata, sanata soluk aldırmanın mihnetli yolunu seçer.

Sanatçı, 1986 yılında 43 yaşındayken, geride bir çok şiir dosyası ve yazı bırakarak ayrılır yaşamdan. Çekip gider sessizlikte, ama **Karadeniz** duyarlığı, ozanın adını yaşatır. Sanatsever dostları, ozanın adına bir edebiyat ödülü kurarlar. Dört yıl boyunca çeşitli zorluklarla yaşayan bu ödül, 1990'dan itibaren giderek profesyonelleşir ve geleneksel bir hale gelir. **Ordu** kenti, anlamlı bir davranışla çağdaş bir sanatçısına sahip çıkar; anma gecelerinde salonları doldurur; şiirlerini dilden dile aktarır.

Sanatçıyı ardında kalan bir şiiriyle saygıyla anıyoruz:

öğretmeyeceksin

Bakarsın yağmur da yağmaz çocuğum
Ekinler boy atmaz
Güneş bir hışımla yakar gözlerini
Yüreğin dağlanır acıyla
Ellerine durmayı öğretmeyeceksin

Bakarsın dost bildiklerin düşman olur çocuğum
Olur ya hiç belli olmaz
Yüzüne gülenler arkandan vurur
Kalleşlik tutar dağı taşı
Dudaklarına susmayı öğretmeyeceksin

Bakarsın erken gelir ölüm çocuğum
Yakalar sabahın en tatlı uykusunda
Sevdiklerinden ayrı düşersin
Yarım kalır haykırdığın türküler
Gözlerine korkuyu öğretmeyeceksin

Bakarsın yıkılır tüm yaptıkların çocuğum
Kanınla yazdığın yaşantın yarım kalır
Çığlıkların yankılanır dağlarda
Beklediğin haberler gelmez olur
Dirence umutsuzluğu öğretmeyeceksin.

seval esaslı'yla söyleşi

● Söyleşen: **Gündoğdu SANIMER**

- Sevgili Seval, şiir olayı nasıl başladı yaşamında? Şöyle de sorabilirim: Neden şiir?

- Şiir yazmaya 8 yaşımda başladım. Nedenini ve gereğini hiç bilmiyorum. Şeytan dürttü herhaldel Ama sonra şiir benim dünyayı algılayış biçimim ve aracım oldu. çevremde sanat ve fikir düşmanlığı bulunmadığından, engellenmedim ama eğitilmedim de. Başka dertlerim de vardı. Çocuk felci geçirmiştim, yürüyemiyordum. Tedavim aralıklarla 18 yaşıma kadar sürdü. Bu yüzden okula gidemedim. Ama kimse bana **"Okuyacaksın da ne olacak?"** demedi. Tersine, hep bir gün okula başlayacağım. duygusuyla büyütüldüm. Açığımı dışardan sınavlara girerek kapatacağım söyleniyordu, ben de bulabildiğim her yolla bir şeyler öğreniyordum. Bizim eğitim sistemimizde verilenleri dışardan öğrenmek,benim o dar çevremde bile hiç zor olmadı. Asıl zorluğu şiir konusunda çektim ki okula gitseydim de çekecektim bunu, biliyorsunuz. Kuramsal acıkmam büyüyordu, bulduğum her kırıntıyı kapıyordum. Özellikle '75 -'80 yılları arasında çok boğulduğumu anımsıyorum. Konu politika bile olsa okumak ve öğrenmek iyice geri plâna atılmıştı, **"âcil görevler"** vardı yalnız. Çevresel kaynaklar daralınca,benim de çıkıp sahafları filân dolaşma olanağım olmayınca içimi bir geç kalmışlık duygusu kaplamaya başladı. O sızı hâlâ geçmiyor bir türlü.

- 1984 yılında, "Sekizinci Renk" adlı bir dosyanla Rıfat Ilgaz Cide Edebiyat Ödülü'nü kazanıyorsun ve ilk kitabın basılıyor. O zamana kadar kimse senden haberdar değil. Sanırım senin edebiyat alanında görülmen olaylı başlıyor. Bu konuda ne söylersin?

- Aslında edebiyat alanında hiç görünmedim değil de, pek görünmedim. Az önce değindiğim zorluklardan sonra, yaşama, şiire, kendime ilişkin epeyce bilgi biriktirip, şiirlerim de gözüme biraz hoş gelir olunca, onları kimlere gösterebileceğimi düşünmeye koyulmuştum. O arada işte önemsiz bir kaç dergi bağlantım olduysa da beni doyurmadı. Doğrusu kimse bana **"Kızım sen bu işi bırak, sepet ör"** demedi ama şiirleri beğenme gerekçeleri de beğenmeme gerekçeleri de bana çok sığ göründü. Ben de tek tük şiirlerle yanıt aramaktansa kitap olarak basılabilecek yeterlilikte bir dosya hazırlamaya karar verdim. Bu konuya gerçekten emek verdiğimi gösterebilirsem, daha kapsamlı görüş ve eleştiriler alabileceğimi ve çalışmalarımı daha bilinçli sürdürebileceğimi umuyordum. Daha önce bir yarışma için çok beceriksizce bir metin oluşturma deneyi yaşamıştım, o sırada farkına vardığım eksiklerimi gidermeye çalışarak **"Sekizinci Renk"**i tasarlamaya koyuldum. O günlerde Rıfat Ilgaz - Cidde Edebiyat Ödülü yarışmasının duyuruları

Seval Esaslı

yayınlanmaya başladı ve aklımı çeldi ama ikircikliydim, çok erken diye düşünüyordum; dosyadan 10'ar şiir göndermiştim iki dergiye, onlardan bir yanıt gelsin de önce filân diyordum, sonra zaman kalmadı ve ben son katılma tarihine az kala yarışmaya katıldım. Sonucu beklerken de dergilerden birinden, Yarın'dan, bazı şiirlerimi yayın programlarına aldıklarına ilişkin bir yanıt geldi. O mektubu hâlâ sevgiyle anıyorum. Buyruk, slogan, reçete değil, eleştiri vardı içinde ve saygı. Sonra da yarışmada 1. seçildiğim bildirildi bir gün. Bütün bunlar bir olay mı bilemiyorum ama alışılmış olmadığı doğru. Raslantı payının çalışma payını aşmadığı, güç dokunmuş bir öykü.

- Daha ilk yapıtınla ödül almak seni nasıl etkiledi, neler ummuştun, neler buldun, söyleyebilir misin?

- Onca yıl kendi içime dolup dolup durduktan sonra, yalnızca birileri şiirlerimi okusun da bana bir şeyler söylesin, artık kendi kendime yetemiyorum diye çırpınırken, o çırpınma sayesinde 3 kitabım, 2 ödülüm oldu! Ama sandığımın aksine, yalnızlığım bitmedi. Yeni çevrem bir tür okul olsun istemiştim, gerek özel yaşamımın pürüzleri, gerekse o çevredeki herkesin işinin başından aşkın olması nedeniyle,bu gerçekleşmedi pek. Tanışabildiğim bir kaç sıcak insan sevincim oldu. Onlardan bir şeyler kazandığımı sanıyorum. Sonuçta kendimi hiç bir gruba, hiç bir çevreye, hiç kimseye borçlu saymıyorum, bundan doğan bir özgürlüğüm var. Dünyadan aldıklarımı dünyaya vermek için yazdım. Dünyayı bu hâliyle beğenmediğim için yazdım. Ve elbette okunmak için yazdım. İnsanlara söyleyecek sözlerim vardı. Şu ya da bu nedenle bitkisel bir hayata

düşmediğim sürece de olacak.

"Muradım değilsin şiir, git başımdan
Bana
Has ozan sözü gibi
Bir gök devşir..."

"Ala gece gir koynuma
Vurmam yüzüne karanı"
- Yolcunun Şiiri -

"Yoksa yağmurlardan sonra
Neyle bağlasın gökyüzü
Sırılsıklam saçlarını"
- Düşsüz Uyku -

"Sırtından vuruldu gece
Boşaldı oluk oluk
Pıhtılaştı karanlık
Sokaklar boyunca leke"
- Küpe -

- Bunlar iki kitabından alınma. Bana göre günümüz şiiri soluklanıyor bu dizelerde. İmge baş köşeye oturmuş. Şiir kaygısı gözlemleniyor. Şiirin en kanayan, en değişken ya da en canlı yeri mi imge?

- İmgeyi yalnız sanatsal olanıyla değil, iletişim dizgesindeki yeriyle de değerlendiriyorum. İletişimde benim gözümü alan ışık ise, kişisel alanların ileştirilme biçimleri. Bu tür biçimlerin şahdamarından insanlar arasındaki benzerlikler ve benzemezlikler akıyor. Her şeyimizle birbirimize benzeseydik birbirimize ne anlatacaktık, hiç benzemeseydik nasıl anlatacaktık? Anlatmak evet, ama neyi, ne kadar? Biz hiç güvenmeyeceğiz ki, anlattıklarımız tıpa tıp aklımızdan geçenlerdir her zaman; ya da karşımızdaki anlattıklarımızı doğru anlamıştır.Kaygı duyduğumuz bir an olacak hep, imgelerimizi uygun biçimde dile getirdik mi ya da dile gelenler karşımızdaki beyinde, bizdeki imgelerin eşlerini oluşturabildi mi diye. Beynimizden geçenleri görünür kılıp, karşılaştırma yapma olanağı yok. Birtakım belirtilere bakarak ve ancak **"varsayarak"** inanıyoruz birbirimizi anladığımıza. İmgelerimiz beyinlerimizdeki büyük yalnızlıklarıyla öylece duruyorlar. Onlara dil kazandırmanın bir yolu sanat. İçinde yer aldığımız gerçeklikte bazı durumlar çok somuttur, neredeyse elle tutulabilirler ama en somut durumun bile biraz soyut,biraz anlaşılmaz, biraz bulanık, adına ne derseniz deyin işte, elle tutulamayan bir yanı vardır. Ben ona **"Gerçekliğin hâlesi"** diyorum ve sanat - gerçeklik ilişkisinde, sanatın nesnesinin o hâle olduğuna inanıyordum. Ama sınır çekmiyorum çünkü böyle bir sınır göremiyorum. Somut gerçeklerden edindiğimiz somut imgeleri hazır dillerden biriyle de anlatabiliriz 'şiirde bile'. Tabii böyle imgeleri isabetle seçmek güç ve gerçekliği şiire yedirmek gibi bir sorun çıkıyor ama bence böyle bir sorun her zaman vardı ve şiir de sanırım o yüzden var.

- Başka biçimlere akmak, bir başka biçimde varolmak gibi özlemlerin oluyor mu?

"Ölürdüm
Doğmak için
Bir kuş yumurtasında
Taşlar değerdi bana
Kıralı değil."

Bu dizeler bana bir özlem gibi geliyor, ne dersin?

- Başka biçimleri özlüyorum elbette, demiştim, bu dünya bu hâliyle hoşuma gitmiyor diye. Ama metafizik bir değişim, ruhgöçü filân değil kuşkusuz, maddî bir biçim değişikliği özlemi bu. Ya da vurgusu.

- Sevgili Seval, şiirlerinin tümünde su, ateş, toprak ve güneş gibi kavramlar oldukça temelde yer alıyor gibi geldi bana. Bunlar seni sanki ilk çağda kalan kimliğine götürüyor. Onların yerine ise aşk, felsefe, kadın, devrim gibi kavramlar koyuyorsun çağdaş günlüğüne. Düşünceni kuşatan kavramlar için bir kaç şey olsun söyler misin?

- Çağdaş günlüğümde kadın önemli, çünkü cinslerarası eşitsizlik insanın toplumla ve doğayla ilişkisini aksatıyor, aşkı çok daraltıyor. Aşk diri diri yaşanması gereken bir şey olduğundan, erotizm de yerini alıyor sayfalarımda. İnsanî değerler denilen soyutluğun eylemsel yoğunlaşması; insanla dünya arasındaki güzel akışımların derleşmesi, simgesi olduğu için ille de vurguluyorum aşkı. İçinde aşk olmayan kişi, kendisi dahil, kimse için bir şey yapmaz ki dünya için yapsın. Ve devrim, insanın en güzel dili, bir şair bu dile nasıl kayıtsız kalabilir?

- "Bu neyin yorgunluğu / Hiç bir avcıdan kaçmamışlığım benim ah vurulmamışlığım" Bu ve benzeri dizelerde, özgül yaşamının paradoksu öne çıkıyor. SANCIYA DİRENMEK'de kendi öğrenimini anlatıyorsun biraz da: "Ve kişi zorda kaldı mı / Karatahtasız öğrenebilir ellerini / Yeniden" Aynı şiirde: "Eğer süt inmese memelerime / Kanla çatılmamış olsa kimliğim / Ellerim açılmasa sayfa sayfa / Ve iyi tanımasam turunçları" da diyorsun. Sormak istemiştim, gerçekten turunçları tanır mısın? Hiç turunç ağacı gördün mü? Bunu sormamın nedeni şu: Eski Trabzon dendi mi, mandalina ve portakal ağaçları yanında benim aklıma hep turunç ağaçları gelir. Şimdilerde yoklara karışmış bu sevgili ağaçlarıma özlem penceresinin arkasından nasıl da hüzünle baktığımı bir düşün. Senin bu şiirin beni o eski günlere götürüyor. Şiir zaten o değil midir ki, insana pek çok güzelliği çağrıştırsın. Sen eski yazdıklarını sevmekte devam ediyor musun, yoksa aştığını hissederek, küçümseyen bir eda ile mi bakıyorsun onlara?

- Ben turunçları tanımam, şiirdeki kadın tanıyor. Ayrılığın turuncunkine benzer bir kokusu olduğuna ilişkin bir imgem vardı, ona bunu verdim yalnızca... Benim hiç bir şiirimle aramda bire bir ilişki olmadığı gibi, arada biraz uzaklık bırakmaya da özen gösteriyorum. Bir şairle şiirinin pek sıkı fıkı olmamasından yanayım. Bizde bir **"Hayatım roman"** anlayışı var, biliyorum ama, neyse ki benim hayatım o anlamda şiir değil... Eski yazdıklarımı küçümsemiyorum, hayır. Aşıp aşmadığımı da değerlendiremiyorum doğrusu henüz. Belki bir gün bana eski görünürler, bu da onların zamana yerildikleri anlamına gelir, bense nerede olurum o zaman, kim bilir?●

ahmet selim'li yıllar...

● Adnan Raşit GÜNAY

Gecenin sabaha değdiği noktada birden uyandım. Sonsuz bir boşlukdaymışım gibi. Kafam **Ahmet Selim**'le dolu. Zaman zaman olurum böyle, yüreğimde acı bir hüzün, bir burukluk yuvarlanır giderim geçmişlere. Aslında hiçbir çağrışım yok. Hani, psikoloji derslerinden öğrendiğimiz çağrışımla uzak yakın bir ilgisini de bulamazsınız bu anımsamanın. Kimbilir, belleğimizde biriken yıllanmış tortuların, yaşam çizgimizin uzun, upuzun incecik kesitlerinde büyük bir depremle altüst olması, bir volkan örneği boşluğa fışkırması gibi birşey belki de. Ya da bilmediğimiz nedenlerle bilinçaltında oluşan büyük karmaşada anılar yumağının birden çözülüvermesi. **Stefan Zweig**'in **"Yıldızların Parladığı Anlar"** adlı ünlü yapıtındaki, tarih içinde dünyamızı derinden etkileyen, geliştiren, renklendiren ve yücelten dev olaylar benzeri, kişisel yaşamımıza değgin, onu besleyen, yönlendiren, mutlu eden sayılı kilometre taşlarının birden kayıveren yıldızlarla aydınlanması gibi birşey. Nerede, hangi nedenle olursa olsun ne zaman **Ahmet Selim** aklıma düşse yüreğimin inceden kanayan sızısına, bir de ona karşı olan son görevimi yerine getirmemiş olmanın üzüntüsü, suçluluğu eklenir.

Kırklı yılların ortalarında başladı onunla dostluğumuz. **Trabzon Lisesi**'nin ilk sınıfından yakın bir arkadaşımın akrabasıydı. İsmi gibi **"halim, selim"** azbulunur yetenekli, çalışkan, başarılı, san'at sevgisiyle dolu bir kişiyle yakınlığından duyduğu övüçle tanıştırmıştı beni onunla. Kısa bir süre sonra bizim de **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi** öğrencisi olmamızla yeni başlayan dostluğumuz hızla gelişti, pekişti, boyverdi. O, son sınıftaydı. Özellikle okul çağları döneminde daha da belirgin ve geçerli olan büyük bir fark vardı aramızda. Ya da biz öyle sanırdık. Bir sınıf üstümüzdekiler bile tepeden bakardı bize sanki. Oysa, onun son derece alçakgönüllü, hoşgörülü, içten, sevecen, yalın yanı benim çekingenliğimi, ürkekliğimi siliverdi. Kırk yıllık ahbapmışcasına canciğer olduk kısa sürede.

O yıllar tek partili dönemi yaşıyordu **Türkiye**'miz. Çok partili siyasal yaşama geçme eğilimleri yeni yeni filizleniyordu. Toplumun çeşitli katmanlarında, özellikle öğrenciler arasında belirgin siyasal ayrışmalar, yabancılaşmalar uç vermemişti daha. Söyleşilerimizde, gündemimizin başında bilim ve san'at olayları yeralıyordu.

Büyük bir saygı ve hayranlık duyduğum, son derece özverili anne ve babası daha sağdı o yıllarda. Biricik akıllı, ince zevkli, sevgili oğullarını okutabilmek için **Trabzon**'dan gelip hemen Üniversite'nin yanıbaşında, **Vezneciler**'de eski, ahşap, köşk yavrusu binanın bir katında mekân tutmuşlar. **İstanbul**'da kışlar çetin geçiyordu. Gerçekten öyle miydi, yoksa bize mi öyle gelirdi bilmem. Özellikle böyle eski ahşap binalarda kışı geçirmek bir sorun oluyordu **İstanbul**'da. **Teymur**'lar İkinci Dünya Savaşının kıtlıkları yanında o yılların acımasız soğuklarına karşı da usanmadan, yakınmadan onurlu savaşımlarını yıllarca sürdürdüler sevgili oğullarının hatırı için.

Ahmet Selim'in yaşamı boyunca hiç aksamadan giderek daha da yoğunlaşan biçim ve düzen tutkusu ailesinden kaynaklanır sanırım, **Vezneciler**'deki o eski köşk yavrusunun düzenlenmesinde, döşenmesinde gösterilen incelik, sadelik, sıcaklık, sevimlilik ancak **Teymur**'larda görülebilirdi. Sevgili dostum **Salt Maden "Biçim ahlâktır."** der. Ben,bu kuralın tipik örneğini **Ahmet Selim**'de gördüm.

O'nu anlamak, hele hele anlatabilmek pek öyle kolay değil. Büyük alçakgönüllülüğü içinde dışavurmaktan özenle çekindiği yeteneklerinin ürünlerini görmek ve anlayabilmek için O'nu çok çok yakından tanımak gerekir. O'nun kadar çok yönlü, değişik alanlarda uğraş vermiş ve de başarılı olabilmiş kaç kişi tanımışızdır yaşamımız boyunca. Çocuk yaşta aldığı müzik kültürünü sürekli geliştirmiş ve özgün yapıtlar vermiştir. Bu konuda çevresini özendiren, yardımcı olmaktan kıvanç duyan, eğitime yönelik çabaları onun en duyarlı yanını oluşturur. Bir grup liseli öğrenci kamp mı kurmuş **Akçaabat** dağlarında. Ya da **Mersin**'de denize mi giriyor delikanlılar. Hemen yanlarına sokulur dost olur onlarla. Bir iki hoşbeşten, okul çalışmalarıyla ilgili söyleşiden sonra konuyu müziğe getirir, ilgilerini kurcalar, yeteneklerini tartar oracıkta. Böylece, gönüllü edindiği kaç öğrenciye yıllarca bıkmadan usanmadan müzik dersleri vermiş, çeşitli enstrümanların çalmasını öğretmiştir. Yetiştirdiği bir öğrencisinin, beraberce dinlediğimiz kemanından aldığı zevki sanırım hiçbir müzik şöleninden almamıştır. O anda duyduğu kıvanç, mutluluk gözlerinden okunuyordu. Seçkin bir udî idi. Nefesli sazlar dışında bütün enstrümanları çalardı. Birgün kemanının sesindeki değişikliği ayırıp ayıramadığımı sormuştu bana. Nerde bende o sese ayırabilme yeteneği, kültürü. Çoğu kez bu gibi sorularına onu mutlu edecek olumlu yanıtlar vermeye çalışırdım. Meğer, sazlarda en güzel sesi dut ağacı verirmiş. Kemanının sesini beğenmemiş. Gitmiş aramış, taramış dut ağacı tahtası bulmuş bir yerlerden, Öyle sıradan bir dut ağacı kerestesi değil bu. Kemanın sırt tahtası olabilecek nitelikte. Önce kurutmuş, fırınlamış onu. Sonra, bu gibi işlerde kullandığı keskin küçücük çakısıyla iğneyle kuyu kazarcasına yontmuş durmadan. Ne kadar süre çalışmış bilmiyorum ama, sonunda sırt tahtasını oturtmuş yerli yerine. Dayanılmaz bir **Eyup** sabrı vardı **Ahmet Selim**'de. Alıştırma, zımpara, perdah, yapıştırma, boya, cilâ ve şimdi anımsayamadığım sözcüklerle nitelendirdiği bir sürü işlemden sonra yenilemiş kemanı. Fabrikadan yeni çıkmışcasına düzgün ve pırıl pırıldı. Bu konulardaki yeteneğini, becerisini ve alçakgönüllülüğünü bilmeyenler için gerçekten inanılması güçtü. Ama O sadece, yeni kemanının sesiyle keyifleniyordu.

Ahmet Selim'in çocukluğundan başlıyarak yoğun bir biçimde sürdürdüğü müzik çalışmaları yanında resim, de-

sen, gravür, hat konusundaki uğraş ve araştırmaları ömrü boyunca devam etti. Edebiyat, özellikle tiyatro, sinema gibi güzel san'atların her dalına eksilmeyen bir ilgi duyar, amatörlüğü aşan yetkin örnekler oluştururdu. Kırklı yılların sonlarıydı. **Trabzon**'da **Halk Gazetesi**nde çalışırken bir ara rahmetli **Vesim Eyuboğlu**'nun çıkardığı **Akçaabat Gazetesi**nin basın işleriyle de uğraşıyordum. Birlikte hazırladığımız **Akçaabat - San'at** sayfasının bütün yükünü o üstlenmişti. Çalışmalarında hep arka plânda kalmayı yeğler, daha çok gençleri - hoş o yıllarda biz de gençtik ya - öne çıkarmaya çalışırdı. Nasıl denk düşmüştü de **Trabzon**'da birlikte olmuştuk bir süre, şimdi anımsamıyorum. Gün boyu şehri dolaşmış, ilginç resimler çekmiştik.Fora bir karayel esiyordu. **Değirmendere**'de dalgakırana - **Buhtl**'ye - gelmiştik. Dalgakıranın birinci kuzey dirseğinde kayalara vuran dalgalar iki - üç mızrak boyu yükseliyor, bir şemsiye gibi açıldıktan sonra özenle çizilmiş kubbe örneği yine kayalar üzerine düşüyordu. Bütün sorun, kubbenin tam oluştuğu anı objektifte saptayabilmekti. Yaz sonları ikindi üzeri güneş, kuzey batıdan oldukça eğik geliyordu. Sağlıklı bir resim için güneşin yönünün değiştirilmesi gerekiyordu. Gazeteyi açıp onun komutlariyle sağa sola, öne arkaya gidip gelerek bu pozu yakalıyabilmek için saatlerce uğraştığını hâlâ anımsıyorum. Görüntü gerçekten harika olmuştu. Hâlâ sıcak bir anı olarak saklarım o resimleri. İlk çocuğunun gerçek bir san'at yapıtı olan beşiğini de yine o yuvarlak uçlu küçücük çakısıyla oluşturmuştu. **Mersin**'de yaptığı sandalla güzel bir yaz geçirdiğini de zevkle anlatmıştı.

Değişik ortamlara uyum sağlayabilmek konusunda da erişilmez bir yeteneği vardı **Teymur**'un. Örneğin, yeni taşındığı bir evin konumuna, özelliklerine uygun gerekli eşyayı bulamadıysa eğer hemencecik plânını çizer, ölçülerini, cinsini belirler, buna göre hazırlattığı malzemeyle en uygununu, en güzelini o becerili elleriyle yapıverirdi. Bir masa, bir raf, bir kitaplık, tahtaları dışarıda kestirilip hazırlattırıldıktan sonra üst tarafını tamamlamak onun için işten bile değildi. Boyacılık, mobilya cilâcılığı, ciltçilik,hattatlık, nakkaşlık gibi tutkularında eşiğini aşındırmadığı zanaatçı, usta kalmaz, bu konuda yazılmış sayılı kitapları ne eder eder bulur okurdu. Kırk yıllık ustalara taş çıkartırcasına cilânın da, ciltlerin de en hasını yapardı. Kitaplığımdaki en cici, en değerli ciltler, en ilginç desenler, gravürler onun ellerinden çıkmıştır. Aslında, bu tür uğraşlar onda kendine özgü bir yaşam biçimine dönüşmüştü.

O, on parmağının herbirinde on beceri, sürekli kendisini geliştiren, yenileyen özgün arayışların, akla gelmedik uğraşların peşindedir. O kadar ki, çalışmalarında yararlandığı çeşitli araç gereç üzerinde de sürekli çalışarak onları da geliştirmiş, adeta yeni araç gereç oluşturmuştur. Herşeyin daha iyisini, daha güzelini elde edebilmek için ömrü boyunca çaba harcamıştır.

Örnek hukukçuluğu yanında gazetecilik, müzik eğitimciliği, yöresel folklor çalışmaları ile de **Trabzon**'un kültür yaşamına önemli katkıları olmuştur. Gelecek kuşaklar O'nun uyarıcı, yol gösterici, eleştirel, öğretici çalışmalarını unutmayacak, daha uzun yıllar anısını yaşatacaktır.

Ahmet Selim'in bir türlü aklıma sığdıramadığım ölümünü neredeyse bir yıl sonra öğrendim. Yıllarca düzenli bir biçimde sürdürdüğümüz yazışmalarımız aksamıştı bir ara. Ardarda yazdığım mektuplara, daha sonra da telgrafıma yanıt alamayışımı, yakından bildiğim duygusal, alıngan yanını düşünerek, yazışmalarımızdaki bir savrukluğumun, dikkatsizliğimin O'nu üzmüş olabileceği biçiminde yorumlamıştım. Nasıl da yanılmıştım. Yakalandığı amansız hastalık nedeniyle uzun süre çevresiyle tüm ilişkileri kesilmişti meğer. Yaşamındaki çocukluğundan beri süregel ölçülülük, denge, tutarlık, fizik yapısındaki uyumu, sağlıklı görünümünü daha uzun yıllar yaşayacağının sigortası gibi görürdüm. Bu, benim O'nun için dileğimdi belki de. Öyle olsun istiyordum anlaşılan.

Şimdi anımsıyorum da, O'na yazdığım mektuplardan birine **"Bin yıllık dostum"** diye başlamıştım. Aradan çok uzun yıllar geçti.Kabuklaşan yaralar açıldıkça derinden, inceden bir sızı yayılıyor kanıma, çaresizliğimin doruklarından yuvarlanıp gidiyorum geçmişlere. O'nu zamansız kaybetmiş olmanın acısını bir diken gibi duyuyorum. Ölünceye kadar da hep öyle sürecek. Gerçekten kısa denilebilecek yaşamına sığdırdıkları ve birlikte yaşadığımız yılların unutulmaz, sıcak anıları ile O, aslında bin yıl yaşamış gibi.

Şimdilerde **Ahmet Selim** yok. O'nsuz gövdemin bir yanı da yok gibi. Yaşamımda yıldızımın parladığı anlarda, uzak yakın hep ondan yansımalar olmuştu. Yaşamı boyunca çevresini ışıklandırdı ve güzelleştirdi.

Geceyarısından sonra, yarı uyanık uykularımın büyük karmaşası içinde bir yıldız gibi görüyorum onu sık sık. Böylece **Ahmet Selim**'le geçen kırk yıl, her geçen gün biraz daha boyveriyor anılarımda...●

küba şiiri

sözcükler

Elıseo DIEGO
Türkçesi: **Engin AŞKIN**

Gölgemde kıpırdayan sözcüklerdir
Tüm dizelere adını veren
Bir sobanın kenarında usulca
Savurulan sonsuza bölüm - bölüm
Tüm görüntüler kaybolunca
Kapılar ötesinde bir ulu beklenti
Dışarda ağaçlar adını fısıldar.

Bir avuç sözcüktür tüm şiirler
Tutkuyu belirler şurada göğsümüzde
Değişen bir gizdir geceyle ansızın
Bir çocuksu öneride çoktan unutttuğumuz
Bir özlem başlatır gözlerimizde.

Şiirler tanımlar mutluluğun özetini
Tüm sevecen sözcüklerde yücelen
Gölgelerden ışıyan yüreğimize
Tüm suskunluğa usulca egemen
Herşey kaybolduktan sonra gecede.

***Elıseo DIEGO: Küba** şiirinin önde gelen adlarından biri olan ozan, bir edebiyat araştırmacısı olarak tanınıyor. 1920 doğumlu şair, yabancı yazarlar üstündeki seçkin yapıtlarıyla saygınlık kazandı. **Havana**'da oturan **Diego, Küba Ulusal Kitaplığı**'nda araştırmacı olarak görev yapıyor.*

eylül şarkıcısı

Bülent GÜLDAL

içtiğim acı bir su
yürüdüğüm çakıl yol
doldur ey saki
düşmesin gölgen üstüme
doldurduğun gibi kaybol

istiyorsan gül
gülmek geliyorsa içinden
ağız dolusu
yürek dolusu
yaşam dolusu

istiyorsan bak
bakmak geçiyorsa içinden
sırsız aynalara
kırık aynalara
kanlı aynalara

yüreğime sor dostluğu
efkârını dağıt gönlümün
çıkar yüzümün hüznünü
bunların hepsini yap da
gülen gözlerin nerde, diye sorma

bozuluyorum ey saki
düşmesin gölgen üstüme
doldurduğun gibi kaybol

yine aralanıyor şiiristanın kapısı
içimin alev sesli şarkıcısı uyanıyor
yakıştığını söylüyor bana hüznün
bense iliştirip masamdaki karanfili
yakama
kahkahalarla gülüyorum
aynalar aranıyorum

haşim şahin'le söyleşi

"aşk; insanın kendisini yakalamasıdır"

● Söyleşen: **Tülay FERAH**

- Haşim Şahin, "Ateşler İçtik" adlı yeni kitabınızda şiirlerinizi iki ana başlıkta toplamışsınız;

Hep aşk söyledi sonsözü
Ateşler içtik sular yürüdük

Birinci ana başlıktan yola çıkarak, aşk öğesini sormak istiyorum. Bu öğe ikinci yeni şairlerinin aşk öğesiyle benzeşiyor mu?

- Aşk... Ne şiirce bir sözcük değil mi? Bu sözcüğün kendisine aşığım. Gerçi ben çok şeye yirmidört saat aşığım, ama en çok da güzelleşmeye ve gelişmeye aşığım. Belki de, bu nedenle ilk sırayı çocuklarımla elele çocuklar alıyor. Bu aşk denen kor için kendimi tüketebilirim... **Mevlâna**, sevginin çoğaltılmışına aşk der ve onsuz insanı eksik olarak niteler.

Bende aşk; görme, sarılma, koklama, tutunma, ayakta kalabilme, bir can olabilme, çoğalma, bölüşme ve paylaşma yağmurudur. Ya da, insanın yaşamın bütün ayrıntılarına serpişmesidir. Kendini yakalama, hatta kendisi olabilmesidir, korkusuz ve bitimsizce!

O halde aşk,zorunluluktur... Yaşama dair son sözü o söyler, çünkü, aşktır herşeyin başı. Belki aşksız da yaşayanlar olabilir, ama ona da **"yaşam"** denirse...

Sanırım ikinci yeni şairleri ile benim aşk kavramım arasındaki benzerlik aydınlanmış oldu. Onlarda aşk; daha çok tenseldir. Bende ise, **Yunus**'un yüreğindeki ateş, **Bektaşi Veli**'nin soluğundaki derinlik, **Ferhat**'ın ciğerlerindeki çatalların bileşkesidir. Bir başka deyimiyle benim aşk kavramım ile ikinci yeni şairlerinin aşk kavramı arasındaki fark; **Tolstoy** ile **Musset**'in aşk kavramları arasındaki fark kadardır.

- Sizin şiirlerinizi olumlayan, çoğaltan ana imgeniz var mı?

- Mutlaka. Birey olabilmenin gereğidir bu. Kaldı ki, **Nazım**'ın deyimiyle **"Ben halkımın en yeşil dalıyım."** Çünkü, ozanım... Hiçbir zaman güzelliği kadar güzel yönetilmese de memleketim, onun gibi bir güzele **"vatanım"** diyebilmek, sonra **Dersim** ve bilge **Munzur**i Hele bu son ikisi. Aslında aşk onlardır.

- Tutukevi şiirlerinin şiir olup olmadığı

Tülay Ferah, Haşim Şahin'le. İstanbul, Şubat 1991.

tartışılıyor. Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?

- **"Aslında aşk da yok"** demenin ta kendisi gibi birşey bu. Hiçbir olgu yaşamdan ve yaşanandan bağımsız düşünülemez. Belki bağımsız olduğunu düşünenler olabilir, hepsi bu. Eğer tutukevi yoksa, şiiri de yoktur. Yaşamın tamamında şiir vardır ve olacaktır. O halde, bu tespit(!) duyarsızca ve edepsizcedir. İki kadeh içkinin ürünüdür... Büyük **Nazım** şu sözlerini bu tür **"fâkir"** düşünceler için söylemiş olsa gerek; **"Şiir, kafiyeli de, kafiyesiz de... resimli, resimsiz de, bağırarak da, fısıldayarak da yazılabilir, yeter ki yazılacak şey olsun ve bu yazılacak şey en uygun şeklini... en ustaca bulmuş olsun"**

- Şair kuşaklar arasında neredeyse şiirin paketlendiği ve adlandırıldığını görüyorum. Böylece şiir dönemlere ayrılıyor. Araya da kesin sınırlar konuluyor. Her kuşak en iyi şiiri kendi kuşağının yazdığını dile getiriyor, neden?

- Şimdi diyoruz ki, şiir yaşanandan bağımsız olamaz, doğal olarak şair de. Dahası şiir, yaşamın damıtılan yanıdır. O halde, şiirin dönemlere ayrılması bence doğaldır. Ancak, birleşik ya da ortak yanları da inkâr edilemez dönemler var. Hele bizim ülkemiz için, bu daha da geçerlidir. Zaten, objektif olarak incelenirse şiirimizde de görülebilir. Sözgelimi, estetik farklılıklar bir yana, **Pir Sultan**'ın şiirinin uzantısı cumhuriyet döneminde de yazıldı ve yazılıyor da, bence.

"En iyiyi benim kuşağım yazdı" savını biraz cüretkâr buluyorum. Bu tür savlar tarihsel ve nesnel olana sırt dönen, cılız bilinç ve mantık ürünüdür. Bunlar topyekün ülke tarihini ve ülke gerçeğini, kendilerinin minnacık dünyaları ve **"kaçış"** ürünü açmazlarıyla sınırlamaya çalışanların, yalnızca kendilerini bağlayan ve ama şiirimizin ve yaşamın dışına düşenlerin biraz da **"büyüklük"** kompleksleridir.

- 1982 - 1990 yılları arasında üç kitap yayımladınız;

Güneşe Sarın Beni
Dillerim Lâl
Ateşler İçtik

Bu süreçte şiiriniz hangi aşamalardan geçti?

- Değişim zorunluluktur. Ancak, olumlu yönde. Bu herşey için geçerlidir. **"Başı aylarca ağrımayan, sinirleri bozulmayan, yanılmayan sanatkâr, olduğu yerde sayandır"** diyor **Nazım**.

İlk kitabımdaki şiirlerle, ikincisi arasında bile bir değişim (değişimi nitelik olarak sıçrama şeklinde algılıyorum) olduğunu söyleyebilirim. Örneğin: ilk şiirlerimde estetik kaygım yok denecek kadar azdı. Coşku ve duyarlığın ürünleriydi.

Yeri gelmişken vurgulamak isterim; bu gelişmede şiirime dair eleştiri ve düşüncelerini çeşitli edebiyat dergilerinde dile getiren rahmetli **Dinamo**'nun, sayın **Mehmet Yaşar Bilen**'in, sayın **Doğan Hızlan**'ın, sayın **Ahmet Telli**'nin, sayın **Adnan Binyazar**'ın ve sayın **Ahmet Özer**'in payları büyüktür. Çünkü, onların eleştirileri doğrultusunda, döne döne kendi şiirimi yargıladım ve ipuçları yakaladım. Zaten düşünsel planda da gelişmenin ancak **"açık"** olmayla mümkün olduğuna inananlardanım. Başka türlü, insanın kendisini aşması ve **"büyümesi"** mümkün değildir.

- Geleceğe yönelik tasarılarınız var mı?

- İnsan hangi yaşa gelirse gelsin, tasarısız edemez. Tasarının bittiği yerde, teslim olma başlamıştır ki, bu da bir başka türlü ölümdür.

- Peki, edebiyatla ilgili tasarılarınız var mı?

- **Güneşe Sarın Beni** bitti. Önce onun ikinci basımını düşünüyorum. Sonra da, iskeletini **Şiir Kışlıktır, Anlamsız Şiir Olmaz** ve **Özgür müsün Şiir** adlı yazılarımın oluşturduğu çalışmamı tamamlamak. Sonrasını düşünürüz...●

(Desen: Sevgi ELTAN)

bitmemiş şiir

Sıtkı Salih GÖR

Gözlerim, gözlerindeydi, acının eskisi bende,
kanayan yüreğin midir, ağzın mı, ki nerendir.

Hangi ırmağın suyundan geçtin, ki hangi
kaynakta yüzün yıkadın, ki serin, ki kuşluk vakti.

Avcının elleri dondu, ne güzel düştü tüfeği,
kuşlar ki seni gördüler, yürekleri pır pır etti.

Geldim, uzandım gerdanlığına, gecemsin, ki
gündüzüm. Sevginin yeldeğirmeni misin sen ki.

Bitmedi yolumuz daha, bitmedi sendeki coşku,
üzüntüm azala bite, tükene, nice yok oldu.

Oysa yaz ne hızlı geçti, değiştin de
kaldık başbaşa biz yine güneşten ve ayrı düşe.

Hani o güz şarkıları, ılık rüzgâr, bedenimiz
gerilirken hani nerde, o savrulan gençliğimiz.

birlikte yürümek ertesilere

Nazım MUTLU

Birlikte aktığımız kaç deniz varsa
ertesi denizler kusursuz doğmuştur.

Birlikte çıktığımız kaç yokuş varsa
ertesi yokuşlara yol görünmüştür.

Birlikte çaldığımız kaç kapı varsa
ertesi kapılar kilitsiz düşmüştür.

Birlikte uyuduğumuz kaç uyku varsa
dörtnal bir tay olmuştur geceler.

Seninle ertesi bir çağa düşer
gitgide ayaklarımız.

kültür-sanat olayları-haberler

● Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● 5 - 13 Mart 1991 tarihleri arasında, **Hamamizade Kültür Merkezi**'nde, 11 uluslararası 24 Şubat Trabzon Yarı Maratonunu görüntüleyen **Foto Forum** sanatçılarının Fotoğraf Sergisi vardı. Sergiye şu sanatçılar katıldılar: **Zafer Baki, Suat Boynukalın, Şinasi Haznedar, Şekip İskender, Ulvi İskeder, Sinan Kurbetçi, Nur Koç, Vedat Osmanoğlu, Hayati Olgun, Türkün Sümerkan, M. Reşat Sümerkan, Ali Van, Bülent Yalçınalp**

● **Türkiye İş Bankası Trabzon Sanat Galerisi**'nde Gazeteci - Araştırmacı **İlyas Yılmazer**'ın **"Eski Gümüşhane Evleri ve Doğal Güzellikleri"** Fotoğraf Sergi ve Dia gösterileri 11 - 18 Mart 1991 tarihleri arasında izlendi.

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde de bir fotoğraf sergisi vardı. **Mustafa Beşgen, Coşkun Kulaksızoğlu, O.Zeki Demirkale**'nin **"Bir Çiçek, Üç Böcek"** adlı sergisi 15 - 31 Mart günleri arasında fotoğrafseverlere sunuldu.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda Mart ayı boyunca **Gogol**'ün **"Müfettiş"** oyunu sergilendi. 31 Mart - 2 Nisan tarihleri arasındaise **Yıldız Kenter, "Ben Anadolu"**yu, **Devlet Tiyatrosu** sahnesinde **Trabzon**'lulara sundu.

PANEL

● **Trabzon Belediyesi**'nce düzenlenen **"Eğitim, Laiklik ve Demokrasi"** paneli 3 Mart 1991 tarihinde yapıldı. **Hamamizade Kültür Merkezi**'ndeki panele, davetli olarak **Cahit Külebi, Ord.Prof. Reşat Kaynar, Prof.Dr. Suna Kili** ve **Prof. Dr. Süleyman Cahit Özoğlu** katıldılar.

● **Mimarlar Odası Trabzon Şubesi**'nce düzenlenen **"Çocuk ve Mimari"** paneli **Hamamizade Kültür Merkezi**'nde gerçekleştirildi.

İsmail Gençtürk
Hasan Hüseyin Derler Adına
anılar - mektuplar

Ozan Hasan Hüseyin'in insan ve sanatçı yönünü ele alan anılar toplamı ve mektuplarından örnekler.
112 sayfa, 7500 TL.

Damar Yayınları
Necatibey Cad. 54/10 Demirtepe - 06440 / ANKARA